

LEERPLAN SECUNDAIR ONDERWIJS

Vakken:	PV Praktijk huishoudkunde	2/2 lt/w
	PV Praktijk verzorging	2/2 lt/w
	PV/TV Stage huishoudkunde	2/2 lt/w
	PV/TV Stage opvoedkunde/verzorging/ huishoudkunde	2/2 lt/w
	PV/TV Stage verzorging	6/6 lt/w
	TV Huishoudkunde	1/1 lt/w
	TV Opvoedkunde/verzorging/huishoud- kunde	4/4 lt/w
	TV Verzorging	5/5 lt/w
	Specifiek gedeelte	

Studierichting: **Verzorging**

Studiegebied: **Personenzorg**

Onderwijsvorm: **BSO**

Graad: **derde graad**

Leerjaar: **eerste en tweede leerjaar**

Leerplannummer: **2008/025**
(vervangt 2006/075)

Nummer inspectie: **2006 / 34 // 1 / H / SG / 2H / III / / D/**
(vervangt 2006 / 34 // 1 / O / SG / 1 / III // V/08)

onderwijs van de
Vlaamse Gemeenschap

INHOUD

1	Visie	2
2	Beginsituatie	4
3	Algemene doelstellingen.....	5
4	Leerplandoelstellingen en leerinhouden	7
4.1	taakcategorie Persoonsgerichte zorg.....	7
4.2	taakcategorie zorgen voor het algemeen functioneren op lichamelijk vlak.....	24
4.3	taakcategorie zorgen voor het algemeen functioneren op sociaal en psychisch vlak	38
4.4	taakcategorie zorgen voor woon- en leefklimaat.....	48
4.5	taakcategorie functioneren binnen de organisatie.....	53
5	Pedagogisch-didactische wenken en timing.....	60
6	Minimale materiële vereisten	79
7	Evaluatie	82
8	Bibliografie	83

1 VISIE

Het leerplan voor de studierichting Verzorging 3e graad BSO is opgebouwd rond competenties die beschreven worden in het Beroepsprofiel 'Verzorgende' door de Sociaal- Economische Raad voor Vlaanderen (maart 2003).

In het leerplan van de 3e graad BSO Verzorging zijn die competenties opgenomen die voorbereiden op het werken met zorgvragers¹ in de Welzijnssector. Op die manier houdt het leerplan rekening met de opsplitsing die het beroepsprofiel maakt tussen enerzijds de 'Verzorgende'² (Welzijnssetting) en anderzijds de 'Zorgkundige' (die ook in ziekenhuissetting kan tewerkgesteld worden) en de 'Begeleider in de Kinderopvang'. Zo vinden we in dit leerplan wel de eenvoudige zorghandelingen terug en niet de complexe - die voorbehouden worden voor het 3e jaar van de 3e graad Thuis -en Bejaardenzorg/zorgkundige. Toch zullen, waar het kan, voorbereidende basisvaardigheden aangeleerd worden die aansluiten bij de handelingen opgenomen in de bijlage van het KB '78.

Overigens zal de vakgroep zelf bepalen welke competenties (met afgeleide leerplandoelstellingen en leerinhouden) in de verschillende vakken en lesuren (zoals opgegeven in de lessentabel) aan de orde zijn. Centraal staan de zorgvraag en de competenties die nodig zijn om op de zorgvraag het gepaste zorgantwoord te kunnen geven in teamverband. Het is immers het lerarenteam dat bestaat uit huishoudkundigen, opvoedkundigen en verpleegkundigen dat zal bepalen wie welke doelstellingen realiseert van de verschillende basiscompetenties die nodig zijn voor de verschillende zorgvragen. We geven hiervoor een algemene richtlijn in de eerste kolom via de eerste letter van het vak. (H, O, V)

Een competentie kan omschreven worden als de reële en individuele capaciteit om **kennis** (theoretische en praktische), **vaardigheden** en **attitudes** in het handelen aan te wenden, in functie van de concrete, dagelijkse en veranderende (werk)situatie én in functie van persoonlijke en maatschappelijke activiteiten³.

In het leerplan wordt uitgegaan van het standpunt dat een verzorgende een polyvalente basisederwerker is, die als lid van een gestructureerd team werkt en vanuit zijn deskundigheid, hulp- en dienstverlening verstrekt aan zorgvragers. De zorgvraag heeft betrekking op: de persoonsverzorging, de huishoudelijke dienstverlening, de psychologische ondersteuning en de algemene pedagogische ondersteuning van de zorgvrager.

De verzorgende (na het 2e jaar van de 3e graad BSO Verzorging) zorgt voor mensen die tijdelijk of permanent hulp nodig hebben met betrekking tot alle activiteiten van het dagelijks leven. Zij/hij vangt hiermee tijdelijke en permanente tekorten in de zelfzorg op. Het is de opdracht van de verzorgende (en van de opleidingsverstrekker, de leraar) hiervoor aandacht te hebben en te zorgen voor de totale, unieke persoon.

De verzorgende waarborgt de maximale zelfredzaamheid van de zorgvrager.

In de opdracht van de verzorgende onderscheidt de SERV vijf grote taakcategorieën:

1. persoonsgerichte zorg:

dit houdt de activiteiten van het dagelijkse leven in met betrekking tot de zorgvrager zelf;

2. zorg voor het algemeen functioneren op lichamelijk vlak:

hier gaat het om het ondersteunen door de verzorgende van de algemene gezondheidsopvoeding en – voorlichting, het begeleiden van de zorgvrager in de dagelijkse medicatie-inname, het toezien op een (normale) uitscheiding, het toepassen van EHBO, het observeren en rapporteren;

3. zorg voor het algemeen functioneren op sociaal en psychisch vlak:

de verzorgende communiceert met de zorgvrager en zijn omgeving. Hij bouwt op een professionele manier een vertrouwensrelatie op met de zorgvrager. De verzorgende

¹ Met zorgvrager bedoelen we zowel kind als volwassene.

² Met verzorgende bedoelen we zowel man als vrouw.

³ Vanhoren, I.

onderhoudt functionele contacten met het sociale netwerk van de zorgvrager en staat in voor de psychosociale begeleiding van de zorgvrager. Hij ondersteunt het dagprogramma van de zorgvrager, observeert en rapporteert;

4. zorg voor woon- en leefklimaat:

de verzorgende helpt mee om een aangenaam woon- en leefklimaat te creëren waarin de zorgvrager zich goed voelt;

5. functioneren binnen de organisatie:

hier gaat het om taken ten aanzien van de organisatie waarin gewerkt wordt, meer bepaald m.b.t. de interne communicatie, het opbouwen van eigen deskundigheid, de administratie en de kwaliteitszorg.

Deze vijf taakcategorïeën komen in verschillende zorgsettings geïntegreerd voor. De kerntaken van de verzorgende (3e graad BSO Verzorging) moeten altijd worden gezien vanuit het perspectief van de verzorgende die de zorgvrager ondersteunt bij activiteiten van het dagelijkse leven in een **welzijnssituatie**.

De 'zorgkundige' (zie leerplan 3e specialisatiejaar, 3e graad Thuis- en bejaardenzorg/zorgkundige) verwerft specifieke kwalificaties opgelegd in het kader van de uitvoering van de bepalingen van KB '78 t.a.v. de beroepsuitoefening van 'zorgkundige' in **gezondheidssituaties**.

De competenties binnen de 5 taakcategorïeën worden gerealiseerd binnen de vakken van het specifiek gedeelte. Het gaat om de vakken zoals ze vermeld staan in de lessentabel Verzorging 3e graad BSO.

vakbenaming	lestijden/week 1e jaar	lestijden/week 2e jaar
PV Praktijk huishoudkunde	2	2
PV Praktijk verzorging	2	2
PV/TV Stage huishoudkunde	2	2
PV/TV Stage opvoeding/verzorging/ huishoudkunde	2	2
PV/TV Stage verzorging	6	6
TV Huishoudkunde	1	1
TV Opvoedkunde/verzorging/huis- houdkunde	4	4
TV Verzorging	5	5

2 BEGINSITUATIE

De normale onderbouw voor de studierichting ‘verzorging’ van de derde graad BSO is:

- tweede graad BSO Personenzorg;
- tweede graad TSO Sociale en technische wetenschappen.

Deze leerlingen bezitten een voorkennis, die na een korte opfrissing als basis moet dienen om nieuwe en verdiepende leerinhouden snel en efficiënt bij te brengen.

Toch kan de leerlingengroep ‘Verzorging’ een behoorlijk heterogene groep zijn. Daarom is het wenselijk om de leerlingen die uit andere studierichtingen van het tweede leerjaar van de tweede graad komen, op hun interesse en motivatie te toetsen. Hierbij is het nodig om te peilen naar elementaire attitudes zoals:

- empathie;
- echtheid;
- onvoorwaardelijke acceptatie;
- uitstraling van menselijke warmte.

Beginnende leerlingen moeten weten dat de verzorgende fysiek geschikt moet zijn voor de uitoefening van het beroep.

3 ALGEMENE DOELSTELLINGEN

We streven ernaar om een goede basis te leggen zodat de leerling de sleutelvaardigheden⁴ kan ontwikkelen die zij in haar beroepsuitoefening als verzorgende verder kan ontwikkelen. De verzorgende moet kunnen functioneren in een evenwichtig team waarin mensen met verschillende persoonlijkheden en ervaringen elkaar aanvullen.

Relatiegerichte vaardigheden ontwikkelen:

- vooroordelen bij zichzelf herkennen en zich kunnen bijsturen;
- kunnen omgaan met moeilijke situaties;
- een professionele houding hebben, dit wil zeggen een functionele samenwerkingsrelatie met de zorgvrager en zijn omgeving kunnen opbouwen;
- discreet kunnen zijn;
- assertief zijn;
- kunnen omgaan met nabijheid en met afstand;
- respect tonen voor de zorgvrager, zijn wensen en gewoonten, zijn waarden en normen, zijn levensbeschouwelijke achtergronden, zijn emoties en gevoelens, m.a.w. klantgericht zijn;
- sturend kunnen optreden zonder directief te zijn;
- communicatief vaardig zijn;
- luisterend ingesteld zijn en aandacht hebben voor wat de ander te zeggen heeft;
- sociaal vaardig zijn;
- empathisch ingesteld zijn;
- stipt zijn en zich kunnen houden aan de afspraken die in de organisatie gelden.

Taakgerichte vaardigheden ontwikkelen:

- doelgericht, systematisch en procesmatig kunnen werken;
- teamgericht kunnen werken;
- taken organiseren en prioriteiten kunnen stellen;
- erop ingesteld zijn om de autonomie van de zorgvrager te bevorderen;
- gericht zijn op animatie
- geduldig zijn en het eigen tempo kunnen aanpassen aan het ritme van de zorgvragers;
- flexibel zijn en kunnen inspelen op de noden die er zijn;
- zelfstandig kunnen werken;
- hygiënebewust kunnen werken;
- milieubewust kunnen handelen;
- rekening houden met ergonomische principes;
- veiligheidsbewust werken en zijn in staat om actief en proactief in te staan voor de veiligheid;
- verantwoordelijkheidszin hebben;

⁴ Sleutelvaardigheden verwijzen naar de vaardigheden en attitudes die noodzakelijk zijn voor de uitoefening van het beroep van verzorgende.

- kritisch ingesteld zijn ten opzichte van eigen houding en handelen in functie van het welzijn van de zorgvrager;
- economisch kunnen werken.

Vaardigheden met betrekking tot persoonlijke draagkracht:

- voldoende zelfvertrouwen en psychische draagkracht hebben;
- de eigen grenzen kennen.

4 LEERPLANDOELSTELLINGEN EN LEERINHOUDEN

- De doelstellingen en leerinhouden die in praktijk- of een stagecontext gerealiseerd worden staan cursief aangegeven.
- Uitbreidingsdoelstellingen/leerinhouden worden aangeduid met een (U)

4.1 TAAK CATEGORIE PERSOONSGERICHTE ZORG

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN		LEERINHOUDEN
	De leerlingen kunnen		
Competenties m.b.t. hygiënische verzorging			
V	1	<p>het belang verwoorden van een goede:</p> <ul style="list-style-type: none"> -lichaamsverzorging; -huidverzorging; -mond- en tandverzorging; -haarverzorging; -handverzorging; -voetverzorging; -oog- en oorverzorging; -een goede intieme hygiëne. <p>de meest voorkomende problemen in verband met lichaamshygiëne herkennen. bijv.: krabletsels ...</p> <p>de noodzaak aantonen van de dagelijkse hygiënische verzorging. bijv.: toilet, bad, stortbad ...</p> <p>het belang van een goede mondverzorging verklaren via problemen die zich kunnen voordoen bij gebrek aan mondzorg.</p> <p>mogelijke problemen i.v.m. haarverzorging onmiddellijk herkennen.</p> <p>de meest voorkomende problemen in verband met handverzorging herkennen en signaleren.</p>	<p>1 Hulp bij een goede lichaams- en huidverzorging</p> <p>1.1 Algemene zorgen</p> <ul style="list-style-type: none"> • belang van een goede lichaamsverzorging; • zorgen aan de huid; • mond- en tandverzorging; • zorg voor de haren; • zorg voor de handen;

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN		LEERINHOUDEN
	<p>De leerlingen kunnen</p> <p><i>de meest voorkomende problemen in verband met voetverzorging snel herkennen en signaleren.</i></p> <p>de vereisten van goed schoeisel aantonen.</p> <p>een aantal veel voorkomende aandoeningen ter hoogte van de zintuigen beschrijven, met speciale aandacht voor preventie.</p> <p>speciale aandacht hebben voor de problematiek rond SOA.</p> <p>de kenmerken van smetten aangeven en preventieve maatregelen voorstellen in concrete situaties.</p> <p>een beschrijving geven van het begrip 'decubitus'.</p> <p>de verschillende stadia van decubitus herkennen.</p> <p>de mogelijke oorzaken van decubitus omschrijven.</p> <p><i>specifieke hulpmiddelen i.v.m. preventie van decubitus aanwijzen en gebruiken.</i></p> <p>aangeven wanneer het aanbrengen van warmte/koude van toepassing is.</p> <p><i>het juiste hulpmiddel kiezen m.b.t. het aanbrengen van warmte en koude.</i></p>		<ul style="list-style-type: none"> • zorg voor de voeten; • zorg voor de zintuigen; • zorg voor intieme hygiëne. <p>1.2 Bijzondere zorg</p> <ul style="list-style-type: none"> • smetten en decubitus • begripsomschrijving; • stadia; • oorzaken; • plaatsen; • preventieve maatregelen; • warmte en koude.
V	2	<p><i>de huid observeren en veranderingen rapporteren.</i></p> <p><i>warmte en koude op een correcte manier aanbrengen.</i></p> <p><i>zalven, crèmes en bedekkende verbanden correct aanbrengen.</i></p>	<p>2 Verzorgen van de gezonde huid</p> <p>2.1 Aanbrengen van warmte/koude</p> <p>2.2 Aanbrengen van zalven, crèmes en bedekkende verbanden</p>
V	3	<p>huidproblemen zoals irritatie, zona, jeuk, allergie, eczeem, ulcus cruris ... herkennen.</p> <p>aan de hand van voorbeelden aangeven dat resistentie optreedt bij</p>	<p>3 Huidproblemen</p> <p>3.1 Irritatie, zona, jeuk, allergie, eczeem, ulcus cruris ...</p> <p>3.2 Probleem van de resistentie;</p>

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN		LEERINHOUDEN
	De leerlingen kunnen	<p>langdurig en agressief ontsmetten.</p> <p>voorbeelden geven van de meest gebruikte wegwerpmaterialen uit de zorgsector.</p> <p>de voor- en nadelen van wegwerpmateriaal verwoorden.</p>	3.3 Gebruik van wegwerpmaterialen.
V	4	<p>in zorgsituaties de verzorgingsbenodigdheden correct benoemen en omschrijven.</p> <p><i>de verzorgingsbenodigdheden kiezen en aanpassen aan de specifieke situatie.</i></p>	4 Verzorgingsbenodigdheden
V	5	<p>de specifieke vereisten m.b.t. de persoonlijke hygiëne van kledij, haar en sieraden, lichaamszorg omschrijven.</p> <p><i>een basishouding ontwikkelen in verband met het wassen van de handen.</i></p> <p>het onderscheid maken tussen wassen en ontsmetten.</p> <p>verantwoorden waarom de handen moeten ontsmet worden in opgegeven situaties.</p> <p><i>handen op een correcte manier wassen en ontsmetten.</i></p> <p>in opgegeven situaties problemen m.b.t. de persoonlijke hygiëne van de verzorgende vaststellen en voorstellen formuleren om de situatie te corrigeren.</p> <p><i>een ingesteldheid ontwikkelen om hun persoonlijk voorkomen en hygiëne te verzorgen.</i></p>	5 Hygiëne van de verzorgende <p>5.1 Persoonlijke hygiëne en voorkomen</p> <ul style="list-style-type: none"> • kleding; • haar en sieraden; • lichaamszorg. <p>5.2 Verantwoord wassen en ontsmetten van de handen</p> <ul style="list-style-type: none"> • onderscheid tussen wassen en ontsmetten.

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN		LEERINHOUDEN
V	6	<p>De leerlingen kunnen</p> <p><i>een stuitverzorging toedienen.</i></p> <p><i>speciale zorgen toepassen bij huidirritatie van eerste en tweede graad.</i></p> <p><i>op een vlotte manier een kinderbad toedienen.</i></p> <p><i>praktisch alle detailzorgen uitvoeren.</i></p> <p><i>de huidproblemen herkennen en de nodige zorgen toedienen binnen de grenzen van het zorgplan en de bevoegdheid.</i></p> <p><i>op een logische manier een dagelijks toilet toedienen.</i></p> <p><i>vlot een bedbad, stortbad, ligbad toedienen.</i></p> <p><i>de detailzorgen uitvoeren.</i></p> <p><i>een voetbad toedienen in en uit bed.</i></p> <p><i>een haarwassing uitvoeren in en uit bed.</i></p> <p><i>de verschillende technieken uitvoeren volgens de richtlijnen van het zorgplan.</i></p> <p><i>eenvoudige schoonheidszorgen uitvoeren op verzoek van de zorgvrager.</i></p> <p><i>technieken en benodigdheden aanpassen aan de specifieke behoeften van de zorgvrager.</i></p>	<p>6</p> <p><i>Uitvoeren van een correcte huid- en lichaamsverzorging</i></p> <p>6.1 <i>Het kind</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>stuitverzorging: algemene en speciale verzorging;</i> • <i>het kinderbad met detailverzorging van ogen, oren, neus, navel, nagels, haren.</i> <p>6.2 <i>De volwassen zorgvrager</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>dagelijks toilet;</i> • <i>bedbad, stortbad, ligbad;</i> • <i>detailverzorging van mond, tanden, neus, ogen, oren, nagels haren, baard (scheren met de hand);</i> • <i>voetbad;</i> • <i>haarwassing;</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>eenvoudige schoonheidszorgen (U).</i>
V	7	<p><i>tijdig alarmsignalen in verband met decubitus en smetten opmerken.</i></p> <p><i>preventieve acties ondernemen bij het herkennen van de alarmsignalen m.b.t. decubitus en smetten.</i></p> <p><i>smetten en decubitus van een 1^e graad verzorgen.</i></p>	<p>7</p> <p><i>Uitvoering van bijzondere huidzorgen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>preventieve huidzorgen op smetten en decubitus;</i> • <i>zorg bieden in het 1e stadium.</i>

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen		LEERINHOUDEN	
Competenties m.b.t. helpen bij aan- en uitkleden				
V/H	8	<p>de verschillende soorten van aangepaste kledij opzoeken en linken aan de specifieke zorgbehoeften, op het gebied van onderkleding, bovenkleding en schoeisel.</p> <p>de gepaste hulpmiddelen in verband met de kleding aanwijzen.</p> <p>aantonen welke hulpmiddelen in bepaalde concrete situaties gebruikt worden.</p> <p>verwoorden hoe de zorgvrager kan gestimuleerd worden tot het zelfstandig kiezen van kledij.</p> <p>met eigen woorden uitleggen hoe de zorgvrager in concrete situaties kan gestimuleerd worden tot zelfstandig aan- en uitkleden.</p> <p>voorstellen formuleren om de interesse voor het uiterlijk van de zorgvrager aan te moedigen.</p>	<p>8 Zorg voor de kleding</p> <p>8.1 Kenmerken van een aangepaste kleding (bij kinderen en bij volwassen zorgvrager)</p> <ul style="list-style-type: none"> • hulpmiddelen bij aan- en uitkleden. <p>8.2 Het stimuleren van zelfstandigheid</p> <ul style="list-style-type: none"> • aandacht voor zelfstandigheid - bij de keuze van de kledij - bij het aan- en uitkleden • aandacht voor het uiterlijk. 	
V/H	9	<p>de zorgvrager, afhankelijk van de ontwikkelingsfase en het dagprogramma, op een doeltreffende manier aan- en uitkleden.</p> <p>er rekening mee houden dat de zorgvrager zich behaaglijk voelt in zijn kleding.</p> <p><i>aangepaste hulpmiddelen bij aan- en uitkleden hanteren.</i></p>	<p>9 Hulp bij de zorg voor de kleding</p> <p>9.1 Aan- en uitkleden van een kind/een volwassen zorgvrager</p> <p>9.2 <i>Hulpmiddelen bij aan- en uitkleden;</i></p>	

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN		LEERINHOUDEN
	De leerlingen kunnen <i>het persoonlijke linnen van de zorgvrager sorteren. het linnen van de voorziening sorteren.</i> <i>het persoonlijke zuivere linnen van de zorgvrager ordenen. het linnen van de instelling ordenen.</i>		9.3 Sorteren en wegbrengen van bevuild linnen <ul style="list-style-type: none"> • van de zorgvrager • van de instelling 9.4 Ordenen van zuiver linnen <ul style="list-style-type: none"> • van de zorgvrager • van de instelling
Competenties m.b.t. mobiliseren en positioneren			
V	10	<p>verklaren waarom een goede houding belangrijk is. het onderscheid tussen een correcte en verkeerde houding aantonen. voorstellen doen om een verkeerde houding te corrigeren. <i>met aandacht voor veiligheid en comfort, de zorgvrager helpen bij het zoeken naar een gepaste houding.</i> in concrete situaties voorstellen doen ter bevordering van het comfort van de zorgvrager bij het liggen, zitten en staan. voorstellen doen om de zorgvrager te fixeren, rekening houdend met de wettelijke richtlijnen.</p> <p>met eigen woorden uitleggen hoe het bewegingsapparaat functioneert. de gevolgen van een verminderde mobiliteit voor de levenskwaliteit verklaren. bij een verminderde mobiliteit maatregelen voorstellen om de levenskwaliteit in concrete situaties te behouden of te verbeteren. hulpmiddelen aanwijzen in functie van de mogelijkheden van de zorgvrager. voorstellen doen voor het aanpassen van een concrete</p>	10 Zorg voor een goede houding en beweging <p>10.1 De houding</p> <ul style="list-style-type: none"> • correcte houding; • verkeerde gewoonten inzake houding; • preventie; • comfortabele houding (liggend, zittend, staand); • fixeren. <p>10.2 Beweging</p> <ul style="list-style-type: none"> • normale werking van het bewegingsapparaat; • ondersteunen van de mobiliteit van de oudere zorgvrager; • gebruik van hulpmiddelen.

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN		LEERINHOUDEN
	<p>De leerlingen kunnen</p> <p>huiskamer/woning aan de beperkingen van de zorgvrager in functie van een maximale autonomie en veiligheid.</p> <p>de gepaste hulpmiddelen bij tillen en verplaatsen aantonen.</p> <p>in concrete situaties voorstellen doen voor het kiezen van gepaste hulpmiddelen.</p> <p>de werking van de verschillende hulpmiddelen verwoorden.</p> <p>voorstellen formuleren voor een aangepaste til- en verplaatstechniek.</p> <p>het toepassen van de til- en verplaatstechnieken voor de zorgverlener verantwoorden.</p> <p>de problemen i.v.m. de beweging verwoorden.</p>		<p>10.3 Preventieve maatregelen voor de zorgverlener</p> <ul style="list-style-type: none"> • ergonomisch werken. <p>10.4 Problemen i.v.m. beweging: osteoporose, reuma, artrose, vallen, ziekte van Parkinson</p>
V	11	<p><i>de zorgvrager op een veilige en juiste manier installeren in bed, zetel en rolstoel.</i></p> <p><i>de zorgvrager op een deskundige manier fixeren conform de wetgeving.</i></p> <p><i>de til- en verplaatsingstechnieken correct uitvoeren, rekening houdend met de ergonomische principes.</i></p> <p><i>de gepaste middelen met betrekking tot het transport van de zorgvrager correct hanteren, dit zowel binnen als buiten de voorziening.</i></p> <p><i>de zorgvrager de gepaste hulpmiddelen aanreiken tot het stimuleren van de beweging zodat de zelfredzaamheid wordt behouden/bevorderd.</i></p>	<p>11 Hulp bij het geven van een goede houding en beweging</p> <p>11.1 <i>Installeren van de zorgvrager</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>in bed;</i> • <i>in de zetel;</i> • <i>in de rolstoel;</i> <p>11.2 Tillen en verplaatsen</p> <p>11.3 Transport van de zorgvrager</p> <p>11.4 De zorgvrager stimuleren tot beweging</p>

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen		LEERINHOUDEN	
Competenties m.b.t. zorgen voor voeding en vocht				
V/H	12	<p>rekening houden met praktische wenken tot het aanleren van zelfredzaamheid.</p> <p>eenvoudige hulpmiddelen aanwijzen in eetsituaties.</p> <p>veel voorkomende problematiek in verband met de maaltijden in concrete situaties herkennen.</p> <p>de zorgvraag formuleren en oplossingen voorstellen.</p> <p>aandacht hebben voor voldoende vochtinname.</p> <p>bepaalde signalen m.b.t. dehydratie, oedeem, verslikking, voedselvergiftiging ... herkennen.</p> <p>mogelijke complicaties bij sondevoeding herkennen.</p>	<p>12 Algemene zorg voor de voeding</p> <p>12.1 Het aanleren/behouden van zelfredzaamheid bij de zorgvrager;</p> <p>12.2 Het gebruik van hulpmiddelen om de zelfredzaamheid te ondersteunen;</p> <p>12.3 Specifieke behoeften en problemen bij de volwassen zorgvrager: thuis en in de voorziening.</p> <p>12.4 Signalen van voedingsproblemen en negatieve/positieve vochtbalans</p> <p>12.5 Complicaties bij sondevoeding.</p>	
H/V	13	<p><i>efficiënt op- en af te dienen.</i></p> <p><i>principes i.v.m. hygiëne toepassen bij het aanbieden en toedienen van de maaltijden.</i></p> <p><i>de zelfredzaamheid ondersteunen door gebruik te maken van aangepaste hulpmiddelen.</i></p> <p><i>de eetsituatie van de zorgvrager doeltreffend voorbereiden.</i></p> <p><i>een goede hulp bieden bij de maaltijden.</i></p> <p><i>op de juiste manier rapporteren bij problemen met de voeding.</i></p> <p><i>de problematiek in verband met de maaltijden onderkennen en passende hulp bieden.</i></p> <p><i>gepast handelen wanneer iemand zich verslikt.</i></p>	<p>13 Eenvoudige hulp bij de voeding</p> <p>13.1 <i>Algemene richtlijnen bij op- en afdienen;</i></p> <p>13.2 <i>Vorbereiding van de verzorgende;</i></p> <p>13.3 <i>Vorbereiding zorgvrager en omgeving;</i></p> <p>13.4 <i>Hulp bij maaltijden (kinderen en oudere zorgvragers);</i></p> <p>13.5 <i>Problemen bij de voeding: verslikken, voedselvergiftiging, reflux.</i></p>	

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN		LEERINHOUDEN	
H	14	<p>De leerlingen kunnen</p> <p>het belang van aangepaste voeding voor de zorgvrager verantwoorden.</p> <p>de voeding aanpassen volgens de behoefte van de zorgvrager.</p> <p>rekening houden met de tafelgewoonten van de zorgvrager.</p> <p>eenvoudige menu's samenstellen i.f.v. de doelgroep.</p> <p>aan de hand van de actieve voedingsdriehoek en de voedingsmiddelentabel maaltijden samenstellen.</p> <p>de vochtbehoefte opvolgen.</p> <p>bij verstoring van de vochtbalans voorstellen formuleren om adequaat te reageren.</p> <p>de gepaste voedingsmiddelen kiezen bij tekorten/teveel aan mineralen.</p> <p>de voeding aanpassen bij kauw- en slikproblemen.</p> <p>gebruik maken van het gepaste materieel bij kauw- en slikproblemen.</p> <p>maaltijden aanpassen volgens het dieetvoorschrift.</p> <p>maaltijden in de thuiszorg aanpassen aan de zorgvraag.</p>	<p>14 Specifieke voeding voor de zorgvrager</p> <p>14.1 Voeding aanpassen aan de zorgvrager</p> <ul style="list-style-type: none"> • de behoefte van de zorgvrager; • de eigenheid van de zorgvrager (o.m. cultuurgebonden, ideologie, smaak). <p>14.2 Eenvoudige menu's samenstellen aan de hand van:</p> <ul style="list-style-type: none"> • actieve voedingsdriehoek; • voedingsmiddelentabel. <p>14.3 Aanpassen van de voeding bij specifieke problemen bij zorgvrager</p> <ul style="list-style-type: none"> • vochtbalans; • bij tekort/teveel aan mineralen (o.m. natrium en calcium); • bij kauw- en slikproblemen; • n.a.v. dieetvoorschriften; • (catering)maaltijden in de thuiszorg. 	

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN		LEERINHOUDEN
H	15	<p>De leerlingen kunnen</p> <p>met eigen woorden de symptomen en de context van braken omschrijven. op een correcte manier waarnemingen bij braken rapporteren. passende zorg bieden bij braakgedrag. voorbeelden geven van voedselaanpassingen bij braken. een voedingsvoorbeeld voor een lichtverteerbare voeding lezen en interpreteren.</p> <p>de symptomen en de context bij diarree omschrijven. op een correcte manier waarnemingen bij diarree rapporteren. passende zorg bieden bij diarree. meerdere voedingsvoorbeelden voor een lichtverteerbare voeding lezen en interpreteren.</p> <p>op een correcte manier de waarnemingen rapporteren bij constipatie. passende zorg bieden bij constipatie. het belang van voedingsvezels toelichten. de mogelijke gevolgen van een tekort aan voedingsvezels verwoorden. het begrip “geraffineerd voedsel” omschrijven. inzien dat niet alleen de voeding, maar ook de leefgewoonten van belang zijn bij verstopping.</p>	<p>15 Aanpassen van de voeding en de leefgewoonten bij spijsverteringsstoornissen</p> <p>15.1 Bij braken</p> <ul style="list-style-type: none"> • acties en reacties bij vaststelling van braken; • aanpassing van de voeding; • licht verteerbare voeding. <p>15.2 Bij diarree</p> <ul style="list-style-type: none"> • acties en reacties bij vaststelling van diarree; • aanpassing van de voeding; • licht verteerbare voeding. <p>15.3 Bij constipatie</p> <ul style="list-style-type: none"> • celluloseverrijkte voeding; • nut van de voedingsvezels; • aanpassing van de voeding; • aanpassing van leefgewoonten.
H	16	<p><i>de gebruiksaanwijzingen toepassen bij het maken van een rehydratie-oplossing.</i></p> <p><i>vlot rijstwater bereiden.</i></p>	<p>16 Bereiden van dranken/maaltijden bij spijsverteringsstoornissen</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Rehydratie-oplossingen bereiden</i> • <i>Bereiden van rijstwater</i>

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN		LEERINHOUDEN
	<p>De leerlingen kunnen</p> <p><i>een licht verteerbare voeding samenstellen en bereiden aan de hand van de lijst van toegelaten en verboden producten.</i></p> <p><i>een celluloseverrijkte voeding samenstellen en bereiden, gebruik makend van de lijst van toegelaten en verboden producten.</i></p> <p><i>een aantal handelsproducten gebruiken ter vervanging van een traditionele voeding.</i></p> <p><i>handelsproducten bereiden volgens voorschrift.</i></p>		<ul style="list-style-type: none"> • <i>Aanpassen en bereiden van dagrantsoenen voor licht verteerbare voeding</i> • <i>Aanpassen en bereiden van dagrantsoen voor celluloseverrijkte voeding</i> • <i>Handelsproducten bereiden</i>
H	17	<p>verantwoorden waarom voeding/vocht moeten aangepast worden aan de omstandigheden en de specifieke behoeften van het kind.</p> <p>de grote groepen in flesvoeding herkennen.</p> <p>de voor- en nadelen van natuurlijke en van kunstmatige voeding argumenteren.</p> <p>een gebruiksaanwijzing van kunstmatige voeding lezen, interpreteren en toepassen.</p> <p>de meest gebruikte suikers en bindmiddelen vlot onderscheiden en gebruiken.</p> <p>verwoorden hoe men van vloeibare naar vaste zuigelingenvoeding kan overschakelen.</p> <p>de benaming voor het overschakelingsproces benoemen.</p> <p>het belang van minerale zouten en vitaminen in de voeding van de zuigeling verwoorden.</p>	<p>17 De voeding van de zuigeling</p> <p>17.1 Voeding- en vochtbehoefte</p> <p>17.2 Kunstmatige voeding</p> <ul style="list-style-type: none"> • soorten flesvoeding (startvoeding, opvolgvoeding); • voor- en nadelen; • bereiding en toediening. <p>17.3 Gebruik van suikers, specifieke bindmiddelen, koolhydraten, gluten</p> <p>17.4 Vaste zuigelingenvoeding</p> <p>17.5 Vitamines en minerale zouten in de voeding</p> <ul style="list-style-type: none"> • soorten; • functie; • behoefte; • bronnen.

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen		LEERINHOUDEN
		<p><i>flesvoeding vlot bereiden en correct opwarmen.</i></p> <p><i>een fles en speen op verschillende manieren steriliseren.</i></p> <p><i>eenvoudige verse fruitbereidingen (fruitsap, -pap) en groentebereidingen correct samenstellen, bereiden en toedienen.</i></p> <p><i>enkele courante handelsproducten gebruiken.</i></p>	<p>17.6 Bereiding van de voeding van de zuigeling</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Bereiden van flesrantsoenen</i> • <i>Bereiden en verwarmen van de fles</i> • <i>Reinigen en steriliseren van fles/speen</i> • <i>Bereiden van fruitsap, fruitpap, groentesap, bouillon, groentepap met verse producten en handelsproducten</i>
		<p>de voedingsbehoeften van de peuter en de kleuter aantonen.</p> <p>een evenwichtig dagmenu samenstellen voor een peuter en kleuter.</p> <p>de meest verantwoorde bereidingstechnieken toepassen.</p> <p>voldoende variatie brengen in peuter- en kleutervoeding.</p> <p>voorbeelden van alternatieve voeding uitwerken.</p> <p><i>eenvoudige verse peuter- en kleutermaaltijden samenstellen en bereiden.</i></p>	<p>18 De voeding van de peuter en de kleuter</p> <p>18.1 Voedingsbehoeften</p> <p>18.2 Samenstelling van een gezond dagmenu voor peuter, kleuter</p> <p>18.3 Bereidingsmogelijkheden</p> <p>18.4 Mogelijke variaties; alternatieve kindervoeding</p> <p>18.5 <i>Bereiden van maaltijden voor peuter en kleuter</i></p>
H	19	<p>de voedingsbehoeften en de aanbevolen dagelijkse hoeveelheden van de ouder wordende mens weergeven.</p> <p><i>eenvoudige verse maaltijden voor gezonde oudere zorgvragers samenstellen, bereiden en optimaal bewaren.</i></p> <p><i>maaltijden analyseren en aanpassen aan de noodwendigheid.</i></p>	<p>19 De voeding van de oudere zorgvrager</p> <p>19.1 Voedingsbehoeften</p> <p>19.2 <i>Bereiden van gezonde maaltijden voor oudere zorgvragers</i></p>

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen	LEERINHOUDEN
	<p><i>in de regio opzoeken waar maaltijden aan huis kunnen besteld worden i.f.v. de doelgroep.</i></p> <p><i>nagaan waar men in de regio dieetmaaltijden kan verkrijgen.</i></p> <p><i>de kwaliteit van de geleverde maaltijden beoordelen i.f.v. de noden van de doelgroep.</i></p> <p>het begrip afwijkende consistentie verklaren.</p> <p>de consistentie van de voeding aanpassen aan de behoeften van de zorgvrager.</p> <p>verklaren wanneer en waarom ze welke consistentie best gebruiken.</p> <p><i>de verschillende bereidings- en toedieningswijzen voor afwijkende consistentie toepassen.</i></p> <p><i>de indicaties van de arts bij de voeding per hoeveelheid opvolgen.</i></p> <p>via voorbeelden aangeven hoe de voeding preventief kan zijn tegen hart- en vaatziekten.</p> <p>illustreren hoe voeding een oorzaak kan zijn voor bepaalde hart- en vaatziekten.</p> <p><i>de voeding aanpassen voor zorgvragers met hart- en vaatziekten.</i></p> <p>voorbeelden opzoeken waaruit blijkt dat aanpassing van leefgewoonten invloed kan hebben op hart- en vaatproblematieken.</p>	<p>19.3 Maaltijden aan huis</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>aanvraag en formaliteiten;</i> • <i>mogelijkheden tot dieetmaaltijden;</i> • <i>vergelijken van elementen die de kwaliteit bepalen.</i> <p>19.4 Voeding met afwijkende consistentie</p> <ul style="list-style-type: none"> • begripsverklaring; • vloeibare voeding; • halfvloeibare voeding; • gemalen voeding; • samenstelling; • toedieningswijzen. <p>19.5 <i>Bereiden van voeding met afwijkende consistentie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>bereiden van vloeibare, halfvloeibare, gemalen voeding met verse producten/handelsproducten.</i> <p>19.6 Hart- en vaatziekten</p> <ul style="list-style-type: none"> • leef- en eetgewoonten als oorzakelijke factor van hart- en vaatziekten; • <i>aanpassing voeding;</i> • <i>aanpassing leefgewoonten.</i>

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN		LEERINHOUDEN	
	<p>De leerlingen kunnen</p> <p>een dagschema opstellen voor een cholesterolbeperkte voeding. met eigen woorden het verschil verwoorden tussen verzadigde vetzuren, onverzadigde vetzuren en meervoudige onverzadigde vetzuren.</p> <p>de graad van verzadiging en hun invloed op het cholesterolgehalte aangeven.</p> <p>in een opgegeven situatie de gevolgen van een te hoog cholesterolgehalte aanduiden.</p> <p>de invloed van natrium op hart- en vaatziekten aantonen.</p> <p>etiketten van handelsproducten lezen en interpreteren.</p> <p><i>deze voedingsfout duiden en remediëren.</i></p> <p><i>een cholesterolbeperkte voeding bereiden aan de hand van bestaande lijsten met toegelaten en verboden voedingsmiddelen.</i></p> <p><i>de in de handel verkrijgbare natriumarme producten gebruiken.</i></p> <p><i>zoutarme maaltijden samenstellen en bereiden rekening houdend met de toegelaten en verboden voedingsmiddelen.</i></p>		<p>19.7 Samenstellen van een cholesterolbeperkte voeding</p> <ul style="list-style-type: none"> • het begrip cholesterol/indeling; • indeling van de vetten. <p>19.8 Samenstellen van een natriumbepaalde voeding</p> <ul style="list-style-type: none"> • het begrip natrium; • het begrip natriumchloride (keukenzout). <p>19.9 <i>Bereiden van maaltijden voor hart- en vaatziekten</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>bereiden van maaltijden voor cholesterolarme voeding</i> • <i>bereiden van maaltijden voor zoutarme voeding</i> 	
V/H	20	<p>het begrip diabetes (type I) en de specifieke kenmerken ervan toelichten.</p> <p>de mogelijke oorzaken diabetes type I verklaren.(U)</p> <p>e behandelingsmethode van diabetes type I uitleggen.</p> <p>de verantwoordelijkheid van de verzorgster bij een type I diabetespatiënt verklaren.</p> <p>in functie van diabetes eenvoudige voedselaanpassingen uitvoeren aan een gezonde voeding.</p>	<p>20 Diabetes</p> <p>20.1 Diabetes type I</p> <ul style="list-style-type: none"> • begrip; • oorzaak (U); • kenmerken; • behandeling; • voedselaanpassing. 	

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN		LEERINHOUDEN	
	<p>De leerlingen kunnen</p> <p>het begrip diabetes type II algemeen toelichten. in een opgegeven levensschets de mogelijke oorzaken van diabetes type II aangeven. de mogelijke kenmerken van diabetes (type II) herkennen. de behandeling van diabetes type II in grote lijnen onderscheiden van deze van type I. eenvoudige voedselaanpassingen uitvoeren m.b.t. diabetes type II. aan de hand van voorbeelden diabetesbevorderende leefgewoonten herkennen. etiketten van specifieke handelsproducten lezen, ontleden en interpreteren.</p> <p><i>een traditioneel menu omvormen en/of een eenvoudig dagmenu opstellen.</i></p> <p><i>een gevarieerd menu correct bereiden.</i></p>		<p>20.2 Diabetes type II</p> <ul style="list-style-type: none"> • begrip; • oorzaken; • kenmerken; • behandeling; • voedselaanpassingen; • aanpassing leefgewoonten; • handelsproducten. <p>20.3 Bereiden van maaltijden voor de diabeet</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Samenstellen en bereiden van maaltijden voor de jeugdige diabeet</i> • <i>Bereiden van dagrantsoen voor diabetespatiënten met verse en met handelsproducten</i> 	
Competenties m.b.t. zorgen voor rust en slaap				
V/H/O	21	<p>voorstellen formuleren om concrete ruimten geschikt te maken voor een goede rust en/of slaap. aantonen hoe de inrichting het slaapcomfort kan beïnvloeden. het aangepast meubilair in de rust- en slaapruijme juist benoemen. aan de hand van het praktijkbed de kenmerken van een goed bed formuleren. de slaapbehoefte in de verschillende levensfasen toelichten. inspelen op de regelmaat en de gewoonten om het inslapen te</p>	<p>21 Zorg voor rust en slaap</p> <p>21.1 Organisatie van de rust en de slaap</p> <ul style="list-style-type: none"> • voorwaarden voor een goede rust en slaap bij kinderen en bij oudere zorgvragers; • inrichting van de rust- en slaapruijme; • kenmerken van een goed bed; • slaapbehoefte; • slaapgewoonten en –rituelen; 	

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN		LEERINHOUDEN
	De leerlingen kunnen bevorderen. voorbeelden aanhalen welke een irriterende werking kunnen hebben op de slaap. aan de hand van voorbeelden een evenwicht vinden tussen waak- en slaapritmes.		<ul style="list-style-type: none"> • vermijden van irriterende prikkels; • waak- en slaapritmes.
	in opgegeven situaties de voornaamste problemen in verband met rust en slaap aanduiden. de oorzaken van slapeloosheid en slaapstoornissen omschrijven. tips aanreiken om het slapen te vergemakkelijken. voorstellen formuleren om op die problemen passend te reageren. gepast reageren op zorgvragers met problemen in verband met oriëntatie in tijd en ruimte. methodes aanreiken die het dagritme ondersteunen in opgegeven situaties.		21.2 Problemen in verband met rust en slaap <ul style="list-style-type: none"> • Slapeloosheid en slaapstoornis bij kinderen de oudere zorgvrager; • spanning en ontspanning; • oriëntatie in tijd en ruimte, dagritme; • dagritme.
V	22	<p><i>de benodigheden om bedtechnieken op een correcte manier uit te voeren aanwenden in concrete situaties, zowel voor de jonge als voor de oudere zorgvrager.</i></p> <p><i>een bed op een aangepaste manier opmaken, rekening houdend met de persoonlijke beperkingen/behoefte van de zorgvrager.</i></p> <p><i>de privacy van de zorgvrager in het bed respecteren door het aanbrengen van een afdekdeken.</i></p> <p><i>vakkundig bedlinnen wisselen, eventueel gebruik makend van</i></p>	<p>22 De bedtechnieken</p> <p>22.1 <i>Bed afhalen en opmaken (zorgvrager in en uit het bed)</i></p> <p>22.2 <i>Aanleggen en verwijderen van een afdekdeken</i></p> <p>22.3 <i>Wisselen van bedlinnen</i></p>

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN		LEERINHOUDEN	
	De leerlingen kunnen	<i>hulpmiddelen. de juiste methode en technieken aanwenden voor het afhalen en opmaken van een kinderbed, rekening houdend met de toelaatbare tijd.</i>	22.4 <i>Afhalen en opmaken van een kinderbed</i>	
Competenties m.b.t. oppassen en ondersteuning bieden				
O/V	23	een professionele houding aannemen tegenover specifieke zorgvragers.	23 Specifieke zorgvragers o.m. 23.1 Rusteloze, aandachtzoekende, apathische, jaloerse ... zorg rager 23.2 Zorgversturende factoren in de situatie o.m.: omgevingslawaaai, onaangepaste omgevingstemperatuur ...	
V/H/O		signalen m.b.t. rustverstoring in een bepaalde situatie opmerken en verhelpen.		

4.2 TAAKATEGORIE ZORGEN VOOR HET ALGEMEEN FUNCTIONEREN OP LICHAAMELIJK VLAK

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen	LEERINHOUDEN
Competenties m.b.t. algemene gezondheidsopvoeding en –voorlichting		
V	<p>24</p> <p>verwoorden dat alle zorgactiviteiten gericht zijn op de totale persoon met al zijn behoeften binnen de verschillende ontwikkelingsgebieden. de zorghandelingen binnen een zorgplan motiveren vanuit het belang voor de handhaving en vermeerdering van de zelfzorg van de zorgvrager.</p> <p>aangeven hoe een sfeer van geborgenheid en veiligheid belangrijke hefboomen zijn in het stimuleren van de zelfzorg.</p> <p>binnen het zorgplan hun zorghandelingen verantwoorden i.f.v. het stimuleren van de zelfzorg van de zorgvrager.</p>	<p>24 Zorgbehoeften</p> <p>24.1 Basisbehoeften</p> <ul style="list-style-type: none"> • situeren van de zorgvrager met zijn lichamelijke, geestelijke en sociale behoeften; • totaalzorg: omschrijving, belang; • zelfzorg: belang in deze tijd.
V	<p>25</p> <p>met eigen woorden een omschrijving geven van het begrip 'gezondheid', W.G.O., G.V.O.</p> <p>aan de hand van een opgegeven zorgsetting aangeven waar de doelstellingen van G.V.O. herkenbaar nagestreefd worden.</p> <p>voor de eigen schoolsituatie voorstellen tot verbetering formuleren op basis van de doelstellingen van G.V.O. (U)</p>	<p>25 Gezondheid</p> <p>25.1 Begripsomschrijving</p> <ul style="list-style-type: none"> • het begrip gezondheid; • W.G.O., G.V.O.

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen	LEERINHOUDEN
	<p>met voorbeelden aantonen hoe gezondheid op elk vlak kan nagestreefd worden.</p> <p>via concrete situaties aangeven in welke mate de gezondheid bevorderd en/of bedreigd wordt door de diverse factoren. door middel van hun gedrag aangeven dat ze een positieve houding aannemen tegenover gezonde leefregels.</p> <p>het begrip 'gezondheidszorg' in eigen bewoordingen verklaren.</p> <p>actuele zorgsettings en hulpverlening in de eigen regio situeren volgens de soort zorg en volgens de mate van professionalisering.</p>	<p>25.2 Gezondheid</p> <ul style="list-style-type: none"> • op fysiek vlak; • psychisch vlak; • sociaal vlak. <p>25.3 Beïnvloedende factoren</p> <ul style="list-style-type: none"> • erfelijke factoren; • omgevingsfactoren; • gedragsfactoren (o.m. voedingsgewoonten, beweging en sport, alcohol- en rookmisbruik, risicogedrag op verschillende gebieden). <p>25.4 Gezondheidszorg</p> <ul style="list-style-type: none"> • begripsomschrijving; • soorten (preventief, curatief, palliatief); • organisatie van de zorg (nuldlijns-, eerstelijns-, tweedelijns-, derdelijnszorg, vierdelijnszorg).
V	<p>26</p> <p>een genuanceerde visie formuleren omtrent ziekte. in opgegeven situaties gevolgen aangeven van ziek-zijn voor de persoon zelf en voor de samenleving.</p>	<p>26 Ziekte</p> <p>26.1 Begripsomschrijving volgens W.G.O.</p> <p>26.2 Gevolgen van de ziekte voor de persoon en voor de samenleving.</p>
V	<p>27</p> <p>in opgegeven situaties algemene kenmerken van het ouder worden aanduiden. aantonen met voorbeelden hoe bij de oudere zorgvrager dikwijls een multipathologie voorkomt. met eigen woorden het specifieke karakter van een aandoening verklaren</p>	<p>27 Algemene kenmerken van aandoeningen bij de ouder wordende zorgvrager</p> <p>27.1 Multipathologie;</p> <p>27.2 Specifiek verloop.</p>

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
V	<p>De leerlingen kunnen</p> <p>28</p> <p>verklaren wanneer we van een besmetting spreken. via concrete voorbeelden verantwoordend dat een besmetting rechtstreeks of onrechtstreeks kan tot stand komen. de besmettingswegen situeren.</p> <p>verwoorden wat micro-organismen zijn. in opgegeven voorbeelden de belangrijkste kenmerken en levensvoorwaarden van micro-organismen aanduiden. de indeling van de micro-organismen maken. het schadelijk effect van micro-organismen onderkennen.</p> <p>verwoorden wat macro-organismen zijn. in opgegeven voorbeeldsituaties de schadelijke gevolgen van macro-organismen onderkennen. de nodige maatregelen nemen inzake preventie van de besproken macro-organismen.</p> <p>met eigen woorden de begrippen asepsis en antisepsis omschrijven. de meest efficiënte sterilisatiemethoden uitleggen. de meest courante middelen gebruiken om te ontsmetten en te desinfecteren. de betekenis, de voor- en de nadelen van vaccinaties onderkennen. aangeven voor welke kinderziekten vaccinatie verplicht is en bij welke de ouders de keuze hebben. via concrete voorbeelden aangeven hoe de verzorgende zich kan beschermen tegen specifieke besmettingen. aangeven welke preventieve acties aangewend kunnen worden om</p>	<p>28 Preventie van besmettingen</p> <p>28.1 De besmetting</p> <ul style="list-style-type: none"> • omschrijving; • soorten; • besmettingswegen. <p>28.2 Micro-organismen als ziekteverwekkers (U)</p> <ul style="list-style-type: none"> • kenmerken; • levensvoorwaarden; • indeling: - bacteriën, virussen, schimmels, protozoa; • effecten. <p>28.3 Macro-organismen als ziekteverwekkers (U)</p> <ul style="list-style-type: none"> • kenmerken; • soorten: lintworm, aarsmade, schurftmijt, luizen, vlooien, teken ... <p>28.4 Verdediging tegen besmetting</p> <ul style="list-style-type: none"> • asepsis/antisepsis; • sterilisatiemethoden; • ontsmettingsmiddelen; • vaccinatie; • verdediging van de zorgverstrekker tegen besmetting bij specifieke risico's o.m. aids, MRSA, hepatitis, rota-virus, scabies, tbc, huidaandoeningen, eczeem, allergie ... • gebruik van maskers, handschoenen, bijkomende schort,

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	De leerlingen kunnen de specifieke beroepsrisico's te voorkomen.	wegwerpmateriaal.
V/H	29 <i>verdunningen maken in de juiste verhoudingen volgens het gebruik. sanitair materieel en materiaal op de juiste wijze ontsmetten. op een veilig verantwoorde manier besmet linnen/materieel omgaan met besmet linnen/materieel.</i>	29 Oefeningen in de strijd tegen besmetting 29.1 <i>Het maken van verdunningen</i> 29.2 <i>Het ontsmetten van sanitair materieel en materiaal</i> 29.3 <i>Behandelen van besmet linnen/materieel</i>
V	30 de meest voorkomende problemen i.v.m. het zicht bij de zorgvrager opmerken en signaleren. mogelijke problemen i.v.m. het horen van de zorgvrager opmerken en signaleren.	30 Zorg voor de zintuigen 30.1 Het zien • veel voorkomende aandoeningen: verziendheid, bijziendheid, glaucoom, cataract, blindheid, slechthoortheid; 30.2 Het horen • veel voorkomende aandoeningen: doofheid, slechthoortheid.
V	31 <i>gepast brillen, contactlenzen aanbrengen, verwijderen en onderhouden. vlot een gehoorapparaat aanbrengen, verwijderen en onderhouden.</i>	31 Hulp bij de zorg voor de zintuigen 31.1 <i>Onderhoud van bril en contactlenzen;</i> 31.2 <i>Onderhoud van het hoorapparaat.</i>

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen	LEERINHOUDEN
Competenties m.b.t. begeleiden van de zorgvrager in de dagelijkse medicatie-inname		
V	32 de meest voorkomende soorten van geneesmiddelen onderscheiden. voor de gebruiker relevante informatie op bijsluiters lezen en begrijpen. de algemene veiligheidsvoorschriften vermeld op de bijsluiter respecteren. de bijwerkingen herkennen in opgegeven situaties en hun verantwoordelijkheid bij het observeren van bijwerkingen verantwoorden. het belang van het op de juiste manier bewaren van medicatie verklaren.	32 Geneesmiddelen 32.1 Soorten (vorm, manier en tijdstip van toediening, doel) 32.2 Gegevens op de verpakking en de bijsluiter 32.3 Bijwerkingen 32.4 Bewaren van geneesmiddelen
V	33 <i>in opdracht van de geneesheer of de verplegende orale medicatie correct toedienen.</i> <i>de medicatiedoos op een oordeelkundige manier gebruiken.</i>	33 Toedienen van geneesmiddelen in opdracht van de arts, de verplegende 33.1 <i>Oraal</i>
Competenties m.b.t. toezien op een (normale) uitscheiding		
O/V	34 de chronologie van het zindelijk worden herkennen in concrete situaties. in opgegeven situaties de gepaste methode en techniek voor zindelijkheidstraining voorstellen. de jonge zorgvrager op een pedagogisch verantwoorde wijze begeleiden gedurende dit leerproces.	34 Zorg voor de uitscheiding 34.1 Kinderen <ul style="list-style-type: none"> • zindelijkheidstraining bij het kind; • begrip; • tijdstip; • leerproces.

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
V	<p>De leerlingen kunnen</p> <p>het belang inzien van een goede hygiëne bij het toiletbezoek van de oudere zorgvrager.</p> <p>uitleggen hoe ze de intieme hygiëne van oudere zorgvragers kunnen bevorderen.</p> <p>de normale faeces/urine observeren en veranderingen op een gepaste wijze rapporteren.</p> <p>de invloed van de voeding en de vochtopname op de uitscheiding uitleggen en advies geven bij obstipatie en diarree.</p> <p>de meest voorkomende afwijkingen herkennen en rapporteren.</p>	<p>34.2 Ouderen</p> <ul style="list-style-type: none"> • aandachtspunten bij het toiletbezoek (kleding, omgeving, geregelde tijdstippen ...); • problematiek; • aambeien/aarskloven; • obstipatie; • diarree; • prostaatvergroting; • stoma
V	<p>35</p> <p><i>mictitraining toepassen in een positief stimulerende sfeer.</i></p> <p><i>het kind passend verluieren.</i></p> <p><i>een niet-steriel urine-/faecesstaal opnemen bij kinderen.</i></p>	<p>35 Hulp bij de zorg voor uitscheiding</p> <p>35.1 Hulp bij kinderen</p> <ul style="list-style-type: none"> • verluieren; • linnen luiers; • wegwerpluiers; • niet-steriel staal urine/faeces opnemen.

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	<p>De leerlingen kunnen</p> <p><i>de algemene richtlijnen m.b.t. de privacy van de zorgvrager respecteren.</i></p> <p><i>een mictietraining toepassen bij de oudere zorgvrager.</i></p> <p><i>een bedpan en een urinaal op de juiste manier aanbieden, plaatsen en ledigen.</i></p> <p><i>het passende incontinentiematerieel aanbrengen.</i></p> <p><i>op een correcte en doeltreffende manier een niet-steriel urine-/faecesstaal opnemen.</i></p> <p><i>op een gepaste wijze een stomazakje vervangen.</i></p>	<p>35.2 <i>Hulp bij de oudere zorgvrager</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>mictietraining uitvoeren;</i> • <i>plaatsen van urinecollector (bedpan en urinaal);</i> • <i>installatie van de zorgvrager op de toiletstoel;</i> • <i>aanbrengen van incontinentiemateriaal;</i> • <i>niet-steriel staal urine/faeces opnemen;</i> • <i>vervangen van stomazakje.</i>
Competenties m.b.t. toepassen van E.H.B.O.		
V	<p>36</p> <p>hun plichten als burger, in het kader van EHBO benoemen.</p> <p>in een noodsituatie het juiste telefoonnummer gebruiken om de hulpdiensten te verwittigen.</p> <p>de juiste gegevens vermelden bij een noodoproep.</p>	<p>36 E.H.B.O.</p> <p>36.1 Eigen verantwoordelijkheid/inschakelen van hulpdiensten</p>
	<p>in opgegeven situaties de aard van de noodsituatie aanduiden.</p> <p>voorstellen voor EHBO formuleren i.f.v. de noodsituatie.</p> <p>de kenmerken in concrete casussen herkennen en kunnen verwoorden hoe gepast te reageren bij deze noodsituaties.</p>	<p>36.2 Noodsituaties beoordelen, o.a.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • eenvoudige wonden; • hart en ademhalingsstilstand; • bloedingen; • afrukking; • shock; • verdrinking; • elektrocutie;

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	<p>De leerlingen kunnen</p> <p>de materiaaltypes van verbanden vlot onderscheiden. aan de hand van concrete casussen omschrijven welke techniek gebruikt moet worden. aangeven welke techniek voor welke kwetsuur gebruikt wordt.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • CO-vergiftiging/verstikking; • verslikking/verstikking; • insecten- en dierenbeten; • brandwonden; • vergiftiging; • breuken, verstuikingen en ontwrichting: <ul style="list-style-type: none"> ○ verbanden: <ul style="list-style-type: none"> ➤ soorten; ➤ technieken; ➤ toepassingen.

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
V	<p>De leerlingen kunnen</p> <p>37</p> <p><i>een eenvoudige wonde hygiënisch verzorgen.</i></p> <p><i>CPR toepassen op een oefenpop.</i></p> <p><i>op een accurate wijze hulp bieden i.f.v. de aard van de bloeding.</i></p> <p><i>de Heimlich techniek uitvoeren bij verslikking.</i></p> <p><i>verschillende hulpmiddelen correct gebruiken bij de verzorging van insecten- en dierenbeten.</i></p> <p><i>de afkoelingstechniek bij brandwonden toepassen.</i></p> <p><i>de verschillende verbandtechnieken juist toepassen.</i></p>	<p>37 Toepassen van EHBO m.b.t.:</p> <p>37.1 <i>Eenvoudige wonden;</i></p> <p>37.2 <i>Hart en ademhalingsstilstand;</i></p> <p>37.3 <i>Bloedingen;</i></p> <p>37.4 <i>Verslikking/verstikking;</i></p> <p>37.5 <i>Insecten- en dierenbeten;</i></p> <p>37.6 <i>Brandwonden;</i></p> <p>37.7 <i>Breuken, verstuikingen en ontwrichting:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Verbanden:</i> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>soorten;</i> ➤ <i>technieken;</i> ➤ <i>toepassingen.</i>
V	<p>38</p> <p><i>een huisapotheek samenstellen: geneesmiddelen, verbandmiddelen en instrumenten.</i></p> <p><i>de gepaste vaardigheden ontwikkelen om de huisapotheek up to date te houden.</i></p>	<p>38 Huisapotheek</p> <p>38.1 <i>Inhoud</i></p> <p>38.2 <i>Bewaren</i></p> <p>38.3 <i>Houdbaarheidsdatum</i></p> <p>38.4 <i>Recyclage</i></p>
Competenties m.b.t. observeren en rapporteren		
O	<p>39</p> <p>het onderscheid tussen waarnemen, observeren en interpreteren via voorbeelden aangeven.</p>	<p>39 Observeren en rapporteren van zorgsituaties</p> <p>39.1 Onderscheid tussen waarnemen, observeren en interpreteren</p>

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	<p>De leerlingen kunnen</p> <p>met voorbeelden aantonen dat het object dat we waarnemen onze waarneming kan beïnvloeden.</p> <p>aan de hand van voorbeelden aantonen hoe onze eigen fysieke en psychologische toestand onze waarneming kan beïnvloeden.</p>	<p>39.2 Factoren die onze waarneming beïnvloeden</p> <ul style="list-style-type: none"> • factoren gelegen in het object dat we waarnemen; • factoren in onszelf gelegen.
O/V	<p>40 het belang van een goede observatie in de beroepsuitoefening verwoorden.</p> <p>met eigen woorden een stilstaand beeld beschrijven.</p> <p>met eigen woorden een bewegend fragment observeren en beschrijven.</p> <p>aan de hand van concrete oefeningen aantonen wat het verschil is tussen waarnemen, observeren en interpreteren.</p> <p>het geobserveerde gedrag in chronologische volgorde en op een objectieve manier weergeven.</p> <p>de kenmerken van een vrije observatie aanduiden aan de hand van een voorbeeld.</p> <p>de kenmerken van gestandaardiseerde observatiemodellen aanduiden via een voorbeeld.</p> <p>zowel de vrije observatie als deze via gestandaardiseerde modellen toepassen in opgegeven situaties.</p> <p>de voor- en nadelen verwoorden van de soorten registratiemethoden.</p>	<p>40 Belang van observeren en rapporteren in zorgsituaties</p> <p>40.1 Observatieoefeningen</p> <ul style="list-style-type: none"> • kenmerken van een goede observatie (doelgericht, objectief, nauwkeurig, representatief) <p>40.2 Registratiemethoden</p> <ul style="list-style-type: none"> • vrije observatie; • observatie via gestandaardiseerde modellen; • voor- en nadelen van beide registratiemethodes.

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	<p>De leerlingen kunnen</p> <p>omschrijven wat rapporteren inhoudt, d.m.v. een concreet voorbeeld. het belang van een nauwkeurige, volledige en objectieve rapportering in de beroepsuitoefening afleiden uit concrete gevalstudies en verwoorden. schriftelijk en mondeling rapporteren in eenvoudige zorgsettings.</p>	<p>40.3 Rapporteren</p> <ul style="list-style-type: none"> • wat is rapporteren? • belang van het rapporteren in zorgsituaties; • wijzen van rapporteren.
Competenties m.b.t. het signaleren van wijzingen in de fysiologie van de zorgvrager		
V	<p>41</p> <p>de verschillende ontwikkelingsfasen opzoeken en met eigen woorden omschrijven. de algemene lichamelijke basisbehoeften verklaren.</p> <p>een algemene beschrijving geven die een pasgeborene typeert. via concrete voorbeelden aantonen dat ze een normaal geboortegewicht, lengte, schedelomtrek, reflexen, uitscheiding en lichaamstemperatuur van een pasgeborene herkennen.</p> <p>een grafiek zoals gebruikt door Kind en Gezin interpreteren m.b.t. de ontwikkeling van pasgeborene en zuigeling. de zuigeling qua lichamelijke ontwikkeling situeren op een ontwikkelingsas. met eigen woorden de typische kenmerken van een zuigeling aanhalen. de belangrijkste parameters correct observeren en rapporteren. een eventueel afwijkende ontwikkeling herkennen en passend signaleren.</p>	<p>41 Ontwikkelingsfase: kinderen</p> <p>41.1 Algemeen</p> <ul style="list-style-type: none"> • omschrijving van ontwikkelen en ontwikkelingsfasen; • lichamelijke basisbehoeften. <p>41.2 De pasgeborene</p> <ul style="list-style-type: none"> • situering; • aspecten: geboortegewicht, lengte, schedelomtrek, reflexen, uitscheiding, lichaamstemperatuur. <p>41.3 De zuigeling</p> <ul style="list-style-type: none"> • situering; • algemeen uitzicht: lengtegroei, gewichtstoename, schedelomtrek, fontanellen, tanden, uitscheiding, werking van het hart, ademhaling, temperatuur (koorts, koortsstuipen); • pijn.

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	<p>De leerlingen kunnen</p> <p>de peuter qua lichamelijke ontwikkeling situeren op een ontwikkelingsas. een algemene beschrijving geven die een peuter typeert in zijn lichamelijke ontwikkeling. de belangrijkste parameters observeren en rapporteren. een afwijkende ontwikkeling herkennen en passend signaleren.</p> <p>de kleuter qua lichamelijke ontwikkeling situeren op een ontwikkelingsas. met eigen woorden een beschrijving geven die een kleuter typeert in zijn lichamelijke ontwikkeling. een afwijkende ontwikkeling en situaties herkennen en passend signaleren, m.b.t. het voorbereiden op de kleuterschool.</p>	<p>41.4 De peuter</p> <ul style="list-style-type: none"> • situering; • omschrijving: lichamelijke ontwikkeling, werking van het hart, de ademhaling, temperatuur. <p>41.5 De kleuter</p> <ul style="list-style-type: none"> • situering; • lichamelijke ontwikkeling;
V	<p>42 <i>de diverse parameters opnemen. de gegevens over de parameters registreren en rapporteren volgens de ontwikkelingsfase van het kind. correct wegen en meten.</i></p> <p><i>de lichaamstemperatuur bij kinderen op een passende wijze controleren. de thermometer op een correcte manier aanbrengen.</i></p> <p><i>op een correcte manier de hartslag van kinderen nagaan. op een passende manier de ademhaling van kinderen observeren. op een kindvriendelijke manier de uitscheiding observeren en rapport uitbrengen. een percentielblad zelfstandig invullen.</i></p>	<p>42 Observatie- en rapportering bij kinderen</p> <p>42.1 <i>Gewicht;</i></p> <p>42.2 <i>Lengte;</i></p> <p>42.3 <i>Schedelomtrek;</i></p> <p>42.4 <i>Lichaamswarmte;</i></p> <p>42.5 <i>Wegen;</i></p> <p>42.6 <i>Plaatsen van een thermometer;</i></p> <p>42.7 <i>Hartslag;</i></p> <p>42.8 <i>Ademhaling;</i></p> <p>42.9 <i>Uitscheiding;</i></p> <p>42.10 <i>Percentiel- en temperatuurblad</i></p>

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
V	<p>De leerlingen kunnen</p> <p>43</p> <p>op een gepaste manier reageren bij een vermoeden van en bij besmettelijke ziektes.</p> <p>de nodige preventieve maatregelen nemen om besmetting te voorkomen binnen en buiten de zorgsituatie.</p> <p>de meest voorkomende kinderziekten herkennen en signaleren.</p> <p>gepaste maatregelen voorstellen om complicaties bij kinderziekten te voorkomen.</p>	<p>43 Besmettelijke kinderziekten</p> <p>43.1 Overdraagbaarheid</p> <p>43.2 Maatregelen ter voorkoming van besmetting van zichzelf en anderen</p> <p>43.3 Meest voorkomende kinderziekten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mazelen; • rode hond; • roodvonk; • windpokken; • bof; • kinkhoest; • polio.
V	<p>44</p> <p>het 'oud-zijn' als een ontwikkelingsfase verklaren met kansen en risico's.</p> <p>op basis van cijfergegevens de stijgende zorg aan bejaarden genuanceerd bespreken.</p> <p>het begrippenkader in verband met bejaardenzorg passend gebruiken in concrete situaties.</p> <p>in een opgegeven zorgvraag de principes van A.D.L. aanwenden.</p> <p>de lichamelijke ontwikkeling tijdens het verouderen beschrijven.</p> <p>de wijzigingen in het verouderingsproces herkennen en gepast signaleren.</p>	<p>44 Ontwikkelingsfase: de ouderen</p> <p>44.1 Algemeen</p> <ul style="list-style-type: none"> • situering; • begrippen: gerontologie, geriatrie, autonomie, zelfzorg, mantelzorg, professionele zorg, validiteit en semi-validiteit, invaliditeit, A.D.L., PDL, chronische en acute aandoeningen. <p>44.2 Het verouderingsproces op fysiek vlak</p> <ul style="list-style-type: none"> • lichamelijke verouderingsverschijnselen.

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	<p>De leerlingen kunnen</p> <p>in concrete situaties de parameters voor de oudere zorgvrager observeren en rapporteren.</p> <p>de meest voorkomende problemen bij oudere zorgvragers snel herkennen.</p> <p>in concrete situaties passend reageren bij de waargenomen problemen.</p>	<p>44.3 Parameters bij oudere zorgvragers</p> <ul style="list-style-type: none"> • gewicht, hartslag, lichaamswarmte, pijn, uitscheiding. <p>44.4 Problemen</p> <ul style="list-style-type: none"> • pijn, koorts, griep, ademhaling (bronchitis, CARA); • problemen i.v.m. circulatie: varices, koude voeten, hoge bloeddruk, oedeem.
V	<p>45</p> <p><i>via een zorgplan de parameters lezen en interpreteren.</i></p> <p><i>de parameters bij de oudere zorgvrager opnemen.</i></p> <p><i>bij een vastgestelde afwijking van de parameter(s), passend rapporteren.</i></p> <p><i>de verschillende methodes van temperatuuropname toepassen.</i></p> <p><i>koortsverschijnselen herkennen.</i></p> <p><i>nagaan wat de oorza(a)k(en) van koorts zijn in een concrete situatie.</i></p> <p><i>pijnreacties observeren en daarbij rekening houden met de persoonlijkheid van de zorgvrager.</i></p> <p><i>de uitscheiding bij de oudere zorgvrager observeren en rapporteren.</i></p> <p><i>op een eenvoudige en correcte wijze een temperatuurblad invullen.</i></p>	<p>45 Observatie en rapportering bij oudere zorgvragers</p> <p>45.1 <i>Gewicht;</i></p> <p>45.2 <i>Lengte;</i></p> <p>45.3 <i>Hartslag;</i></p> <p>45.4 <i>Lichaamswarmte (koorts);</i></p> <p>45.5 <i>Pijn;</i></p> <p>45.6 <i>Uitscheiding;</i></p> <p>45.7 <i>Temperatuurblad.</i></p>
V	<p>46</p> <p>de belangrijkste symptomen snel herkennen bij vaak voorkomende aandoeningen.</p> <p>bij de meest voorkomende aandoeningen de specifieke problemen correct rapporteren.</p>	<p>46 Veel voorkomende problemen</p> <p>46.1 M.b.t. de ademhaling o.m.: kortademigheid, hyperventileren, cyanose, hoesten, fluïmen ...</p> <p>46.2 M.b.t. de bloedsomloop o.m.: koude voeten, koude/klamme handen, misselijkheid, kleur van de huid, angorpijn ...</p>

4.3 TAAK CATEGORIE ZORGEN VOOR HET ALGEMEEN FUNCTIONEREN OP SOCIAAL EN PSYCHISCH VLAK

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen	LEERINHOUDEN
Competenties m.b.t. communiceren met de zorgvrager, familieleden of andere hulpverleners		
O	<p>47</p> <p>gedrag omschrijven als een reactie op een prikkel waarbij kenmerken van de persoon én kenmerken van de situatie het gedrag mee bepalen.</p> <p>de begrippen uiterlijk waarneembaar gedrag en uiterlijk niet-waarneembaar gedrag uitleggen a.d.h.v. voorbeelden en de wederzijdse wisselwerking ervan aantonen.</p> <p>in een opgegeven gedragsbeschrijving persoonskenmerken aanduiden die het gedrag beïnvloeden.</p> <p>via een opgegeven gedragsbeschrijving situatiekenmerken aanduiden die het gedrag beïnvloeden.</p>	<p>47 Gedrag</p> <p>47.1 Begripsomschrijving;</p> <p>47.2 De begrippen uiterlijk waarneembaar/ uiterlijk niet waarneembaar gedrag;</p> <p>47.3 Persoonskenmerken die het gedrag beïnvloeden;</p> <p>47.4 Situatiekekenmerken die het gedrag beïnvloeden.</p>
O	<p>48</p> <p><i>de vier basiscompetenties herkennen en toepassen in concrete situaties bij verschillende doelgroepen.</i></p>	<p>48 Basiscompetenties in sociale relaties</p> <p>48.1 Empathie</p> <p>48.2 Echtheid</p> <p>48.3 Onvoorwaardelijke acceptatie</p> <p>48.4 Warmte</p>
O	<p>49</p> <p><i>in eenvoudige rollenspelen de verschillende communicatieve en sociale vaardigheden toepassen, lettend op de eigenheid van de zorgvrager.</i></p> <p><i>zich op een gepaste wijze voorstellen i.f.v. de situatie.</i></p> <p><i>Zichzelf voorstellen op verschillende manieren, van afstandelijk/formeel tot persoonlijk/informeel.</i></p>	<p>49 Communicatieve en sociale vaardigheden in zorgsituaties met diverse doelgroepen</p> <p>49.1 Begroeten, zich voorstellen, kennismaken, afscheid nemen</p>

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	<p>De leerlingen kunnen</p> <p><i>een gesprek aangaan en afronden over alledaagse onderwerpen, aangepast aan de situatie.</i></p> <p>omschrijven wat actief luisteren inhoudt. <i>actief luisteren toepassen in concrete situaties.</i></p> <p><i>een gesprek aangaan, voeren en afronden met een bepaald doel voor ogen.</i></p> <p><i>op een correcte manier vragen stellen aan gelijken en meerderen.</i></p> <p><i>op een eenvoudige vraag correct en bondig informatie geven, aangepast aan de vraagsteller.</i></p> <p><i>op een gepaste manier aangeven dat ze geen antwoord weten op een gestelde vraag.</i></p> <p><i>in concrete situaties inschatten of een verontschuldiging nodig is en hoe men die correct formuleert.</i></p> <p><i>het onderscheid tussen assertief, subassertief en agressief reageren herkennen in concrete situaties.</i></p> <p>verwoorden waarom assertief reageren belangrijk is. <i>eigen grenzen afbakenen en op een assertieve manier toepassen in concrete situaties.</i></p>	<p>49.2 Een gesprek voeren</p> <p>49.3 Actief luisteren</p> <p>49.4 Een doelgericht gesprek</p> <p>49.5 Een informatieve vraag stellen</p> <p>49.6 Een passend antwoord geven op een vraag</p> <p>49.7 Zich verontschuldigen</p> <p>49.8 Assertief reageren tegenover subassertief en agressief reageren</p>
	<p>het onderscheid maken tussen informeel en professioneel gebruik van communicatiemiddelen. <i>eenvoudig professioneel taalgebruik hanteren in concrete situaties.</i></p>	<p>49.9 Professioneel taalgebruik bij (nieuwe) communicatiemiddelen: e-mail, voice-mail, sms, telefoon</p>

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen	LEERINHOUDEN
Competenties m.b.t. psychosociale begeleiding		
O	<p>50</p> <p>met eigen woorden verklaren dat ouderdom geen synoniem is voor ziek zijn of hulpeloosheid.</p> <p>aantonen dat de ouderdom een fase is met eigen mogelijkheden en ontwikkelingen.</p> <p>uitleggen dat de houding die men aanneemt tegenover de bejaarde een invloed heeft op zijn zelfbeeld.</p> <p><i>bij de observatie van oudere zorgvragers signalen van veroudering rapporteren wat betreft de waarneming, het geheugen, het denken, het gevoelsleven en de reacties tegenover anderen.</i></p> <p><i>de kenmerken van verouderingsprocessen herkennen in gevalstudies.</i></p> <p>omschrijven op welke manier de oudere zorgvrager met deze verouderingsprocessen kan omgaan.</p> <p>omschrijven op welke manier de verzorgende een stimulerende houding kan aannemen om de verouderingsprocessen te vertragen.</p> <p><i>eenvoudige stimulerende acties uitwerken aan de hand van concrete gevalstudies.</i></p>	<p>50 Normale psychische verouderingsprocessen</p> <p>50.1 De bejaarde</p> <ul style="list-style-type: none"> • vooroordelen tegenover ouderdom; • het zelfbeeld van de bejaarde; • verouderingsprocessen op het gebied van de waarneming, het geheugen, het denken, het gevoelsleven, de omgang met anderen, taal ...

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	<p>De leerlingen kunnen</p> <p>de gevolgen van de vergrijzing voor de maatschappij en de zorgsector specifiek verwoorden. <i>aan de hand van concrete voorbeelden een persoonlijke reflectie maken.</i></p> <p>aangeven waardoor eenzaamheid bij oudere zorgvragers wordt veroorzaakt en hoe men daar kan mee omgaan.</p> <p>de gevolgen van de pensionering herkennen in concrete oefeningen. <i>voorbeelden aanhalen van sociale veranderingen tijdens de ouderdom.</i></p> <p><i>via voorbeelden aangeven dat de oudere zorgvrager op een andere manier met tijd omgaat dan een jongere of een beroepsactieve persoon.</i></p>	<p>50.2 Sociale en maatschappelijke gevolgen van het ouder worden</p> <ul style="list-style-type: none"> • vergrijzing; • eenzaamheid en isolement; • gevolgen van pensionering voor de relatie met de partner, financiële gevolgen; • de bejaarde en zijn sociaal netwerk; • omgaan met tijd.
O	<p>51</p> <p><i>in concrete situaties zo reageren dat het zelfwaardegevoel van de bejaarde niet ondermijnd wordt.</i></p> <p>in eigen woorden omschrijven wat zelfzorg inhoudt.</p> <p>aangeven waar, op de verschillende gebieden, hulpbehoevendheid bij bejaarden tot uiting komt.</p> <p><i>de samenhang tussen de verschillende gebieden aangeven via concrete voorbeelden.</i></p> <p><i>uit uitspraken en gedrag van de oudere zorgvrager de mogelijke onderliggende behoefte afleiden.</i></p> <p><i>in concrete situaties aangeven hoe ze aan de basisbehoeften van de oudere zorgvrager kunnen voldoen.</i></p>	<p>51 Omgaan met de oudere zorgvrager</p> <p>51.1 Het zelfwaardegevoel</p> <ul style="list-style-type: none"> • zelfzorg en verminderde zelfredzaamheid op verschillende gebieden: <ul style="list-style-type: none"> ○ op lichamelijk gebied; ○ op sociaal gebied; ○ op psychisch gebied; ○ op economisch gebied. <p>51.2 Basisbehoeften van de bejaarde (Maslow)</p> <ul style="list-style-type: none"> • lichamelijke behoeften; • behoefte aan veiligheid en zekerheid; • behoefte aan liefde en genegenheid; • behoefte aan erkenning en waardering; • behoefte aan zelfverwezenlijking.

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	<p>De leerlingen kunnen</p> <p><i>in opgegeven situaties aantonen welke basishouding in de omgang met ouderen de kwaliteit van de zorg verhoogt.</i></p> <p><i>voorbeelden van de stage aanhalen waar de beroepshoudingen positief of negatief worden ingevuld.</i></p> <p><i>Van elke specifieke beroepshouding goede en slechte voorbeelden aanhalen.</i></p> <p><i>de specifieke beroepshoudingen goed toepassen in de praktijk.</i></p> <p><i>signalen herkennen van psycho/sociale moeilijkheden in concrete oefeningen en situaties op stage.</i></p> <p><i>op een gepaste manier reageren in functie van de psycho/sociale moeilijkheden die zich kunnen voordoen.</i></p> <p><i>in opgegeven cases de manier van benadering aangeven.</i></p>	<p>51.3 Specifieke beroepshouding in de omgang met ouderen o.m.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • beschouwen van de bejaarde als een gelijkwaardige partner; • positieve ingesteldheid hebben tegenover de oudere zorgvrager; • privacy respecteren/discreet zijn; • individualisering; • inspraak; • betrokkenheid; • lichamelijk contact; • structureren en veiligheid bieden. <p>51.4 Signalen van psycho/sociale moeilijkheden en hun benaderingswijzen</p> <ul style="list-style-type: none"> • bij de communicatie (o.m. woordvindingsproblemen); • bij het handelen (o.m. onrustig, bewegingsdrang, decorum verlies, apraxie); • bij de waarneming (o.m. agnosie, illusies, hallucinaties); • bij het geheugen (o.m. amnesie, confabulaties); • bij het denken (o.m. wantrouwen, obsessies, perseveratie); • bij het gevoelsleven (o.m. depressie, agressie, apathie, labiliteit, angsten); • bij het bewustzijn (o.m. desoriëntatie, somnolentie, verwardheid).

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
O	<p>De leerlingen kunnen</p> <p>52</p> <p><i>in opgegeven situaties illustreren hoe het gezinsklimaat bevorderlijk is voor de ontwikkeling van het kind.</i></p> <p>met eigen woorden uitleggen hoe opvoedingsmiddelen invloed hebben op de ontwikkeling het kind.</p> <p>moeilijk en onaanvaardbaar gedrag onmiddellijk onderscheiden van normaal gedrag.</p> <p>in concrete situaties aangeven hoe de houding van de opvoeder invloed heeft op het moeilijk/onaanvaardbaar gedrag.</p> <p>in concrete situaties risicofactoren voor moeilijk gedrag herkennen.</p> <p><i>in concrete situaties passende opvoedingsmiddelen voorstellen bij moeilijk/onaanvaardbaar gedrag.</i></p> <p>in concrete situaties signalen herkennen die wijzen op problematische opvoedingssituaties.</p> <p><i>een voorbereiding op een ziekenhuisopname uitwerken.</i></p> <p>de rechten van het kind en de ouders bij de opname in een ziekenhuis verwoorden.</p> <p>de ouders en het kind bij de terugkeer van het kind naar huis psychisch ondersteunen.</p>	<p>52 Omgaan met gezinsproblemen</p> <p>52.1 Het opvoedingsmodel</p> <p>52.2 Opvoedingsmiddelen o.m.</p> <ul style="list-style-type: none"> • veiligheid bieden; • sensitief en responsief reageren; • bevorderen van autonomie; • structureren; • belonen en straffen; • ... <p>52.3 Omgaan met moeilijk/onaanvaardbaar gedrag van kinderen</p> <ul style="list-style-type: none"> • onderscheid tussen moeilijk en onaanvaardbaar gedrag; • zicht hebben op eigen houding daarbij; • risicofactoren voor moeilijk gedrag; • opvoedingsmiddelen in de begeleiding van moeilijk en onaanvaardbaar gedrag; • signalen die wijzen op nood aan hulpverlening (problematische opvoedingssituaties); <p>52.4 Begeleiden van de ziekenhuisopname van een kind (U)</p> <ul style="list-style-type: none"> • de voorbereiding; • rechten van het kind en de ouders bij de opname van een kind in het ziekenhuis; • de terugkeer naar huis.

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	<p>De leerlingen kunnen</p> <p>in concrete situaties het onderscheid aangeven tussen de verschillende vormen van verwaarlozing en mishandeling.</p> <p>de signalen die eventueel wijzen op verwaarlozing of mishandeling observeren en rapporteren naar het team.</p> <p>aangeven welke de gevolgen zijn van kindermishandeling/verwaarlozing.</p> <p>verwijzen naar aangepaste hulpverlening.</p>	<p>52.5 Kindermishandeling</p> <ul style="list-style-type: none"> • verwaarlozing; • mishandeling; • signalen die kunnen wijzen op verwaarlozing of op mishandeling; • gevolgen van mishandeling en verwaarlozing; • professionele rol van de verzorgende.
O	<p>53</p> <p>voorbeelden geven van de verschillende soorten diversiteit.</p> <p>hun eigen houding verwoorden tegenover verschillende vormen van diversiteit.</p> <p><i>Ongeacht hun eigen houding op een gepaste wijze zorg verlenen.</i></p> <p>een aantal voorbeelden opsommen waaruit blijkt dat in gezinnen uit een andere cultuur andere gebruiken en gewoontes invloed hebben op de opvoeding.</p>	<p>53 Omgaan met diversiteit</p> <p>53.1 Diversiteit in gezinnen en voorzieningen</p> <ul style="list-style-type: none"> • soorten diversiteit (gezinsvormen, gender, seksuele geaardheid, cultureel, sociaal-economisch); • eigen houding; • professionele verwachtingen. <p>53.2 Omgaan met zorgvragers uit andere culturen</p> <ul style="list-style-type: none"> • diversiteit in omgangsvormen, gebruiken, gewoontes; • invloed van de context bij de opvoeding.

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN		LEERINHOUDEN	
	De leerlingen kunnen			
Competenties m.b.t. zorgen voor het dagprogramma van de zorgvrager				
O	54	<p>de belangrijkste kenmerken van de ontwikkelingsperiodes opnoemen. <i>de algemene kenmerken van de ontwikkeling verklaren a.d.h.v. voorbeelden.</i></p> <p>binnen de ontwikkelingsfasen de verbanden tussen de motorische, de cognitieve, de sociale en de emotionele ontwikkeling met eigen woorden omschrijven.</p> <p>de rol van aanleg, milieu en zelfbepaling verklaren en door voorbeelden uitleggen.</p> <p><i>in opgegeven situaties aangeven welke functies via het spel worden gestimuleerd.</i></p> <p>voor elke ontwikkelingsfunctie een specifiek spelvoorbeeld geven.</p> <p>de ontwikkelingskenmerken per leeftijd in een tabel opzoeken. per ontwikkelingsfase de belangrijkste ontwikkelingskenmerken</p>	<p>54 Spel en activiteiten aangepast aan het ontwikkelingsniveau van het kind</p> <p>54.1 Kenmerken van de ontwikkeling</p> <ul style="list-style-type: none"> • ontwikkelingsperiodes: de zuigeling, de peuter, de kleuter; • algemene ontwikkelingskenmerken: eigen tempo, gevoelige periode, innerlijke kracht, vaste volgorde; • samenhang tussen ontwikkelingsgebieden: de motorische, de cognitieve, de sociale, de emotionele ontwikkeling. <p>54.2 De rol van aanleg, milieu en zelfbepaling in de ontwikkeling</p> <p>54.3 Betekenis van spelen voor de ontwikkeling</p> <ul style="list-style-type: none"> • ontwikkelingsfunctie: materiaalverkenning, begripsvorming, het ontdekken van eigen mogelijkheden en voorkeuren, socialiserende functie ... • nabootsingfunctie (o.m. het leren kennen van de wereld van de volwassenen); • emotionele functie (o.m. het verwerken van emoties via het spel); • positieve stimuli voor de ontwikkeling binnen een geborgen en veilig klimaat binnen het opvoedingsmilieu, stimuleren van experimenteer- en exploratiegedrag. <p>54.4 <i>De ontwikkeling van de zuigeling, peuter, kleuter</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>ontwikkelingskenmerken;</i> 	

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHouden
	<p>De leerlingen kunnen</p> <p>bespreken en er in concrete situaties passend op inspelen. <i>spellen en speelgoed kiezen aangepast aan het ontwikkelingsniveau van het kind.</i></p> <p>hun keuze van spellen en speelgoed verantwoorden.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>inspelen op de ontwikkelingskenmerken;</i> • <i>ontwikkelingsgebonden spel</i>
	<p><i>speelgoed kiezen rekening houdend met de verschillende eisen van goed speelgoed.</i></p> <p>bij het inrichten van een spelomgeving rekening houden met de verschillende eisen.</p> <p>een concrete spelomgeving evalueren en voorstellen formuleren voor optimalisering i.f.v. de doelgroep.</p> <p>de doelstellingen kiezen i.f.v. de ontwikkeling van de doelgroep en die concretiseren in het spel.</p> <p>Rekening houden met de eisen gesteld aan het speelgoed, de spelomgeving en de principes van veiligheid, hygiëne en diversiteit.</p> <p>een motiverende organisatie van het spelverloop bedenken.</p>	<p>54.5 Goed speelgoed</p> <ul style="list-style-type: none"> • eisen met betrekking op o.m. ontwikkelingskansen, veiligheid, hygiëne, duurzaamheid. <p>54.6 De spelomgeving</p> <ul style="list-style-type: none"> • eisen waaraan de omgeving moet voldoen. <p>54.7 De spelvoorbereiding (in samenspraak met de leerkracht AV Expressie)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>een spel uitwerken volgens een methodiek (stappenplan);</i> • <i>een thema uitwerken.</i>
	<p><i>de gepaste informatie zoeken bij het voorbereiden van spelactiviteiten.</i></p> <p><i>een eenvoudige spelvoorbereiding maken voor een opgegeven spelactiviteit en deze organiseren.</i></p> <p><i>bij het organiseren van een spelactiviteit een inleiding, een werk- of speelfase en een evaluatie voorzien.</i></p> <p><i>in de interactie met het kind sociaal vaardig zijn en een professionele basishouding aannemen.</i></p>	<p>54.8 <i>Spelorganisatie en speldemonstratie (in samenspraak met de leerkracht AV Expressie)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>het maken van een spelvoorbereiding;</i> • <i>het organiseren van verscheidene activiteiten;</i> • <i>de taak van de begeleider (o.m. communiceren, stimuleren van het zelfvertrouwen, belangrijke houdingen).</i>
O	<p>55 <i>de gepaste animatie zoeken m.b.t. het voorbereiden van animatieve activiteiten.</i></p> <p><i>de mogelijkheden van animatieve activiteiten i.f.v. de sociale context verwoorden.</i></p> <p><i>een eenvoudige voorbereiding maken voor een opgegeven activiteit</i></p>	<p>55 Animatieve activiteiten aangepast aan de oudere zorgvrager</p> <p>55.1 Mogelijkheden i.f.v. de sociale context (eventuele re-integratie in de maatschappij)</p> <p>55.2 Ondersteuning van oriëntatie in tijd en ruimte</p>

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	<p>De leerlingen kunnen</p> <p><i>en deze organiseren rekening houdend met de mogelijkheden van de individuele zorgvrager.</i></p> <p><i>bij het organiseren van een animatieve activiteit een inleiding, werk- of speelfase en een evaluatie voorzien.</i></p> <p><i>in de interactie met de oudere zorgvrager een animatieve houding aannemen.</i></p>	<p>55.3 Animatieactiviteiten i.f.v. de mogelijkheden van de individuele zorgvrager:</p> <ul style="list-style-type: none"> • methoden; • technieken; • materieel; • motivatie; • animatieve houding.

4.4 TAAK CATEGORIE ZORGEN VOOR WOON- EN LEEFKLIAMAAT

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen	LEERINHOUDEN
Competenties m.b.t. elementaire huishoudelijke taken in de leefruimten (individueel of gemeenschappelijk) van de zorgvrager		
H	<p>56 voor enkelvoudige en gecombineerde oefeningen een werkschema opmaken en uitvoeren.</p> <p>rekening houden met de actieve voedingsdriehoek bij het opstellen en bereiden van gezonde maaltijden.</p> <p>een boodschappenlijst opmaken in functie van de wensen van de zorgvrager en zich daaraan houden.</p> <p>op een verantwoorde manier voeding aankopen, bewaren en verwerken.</p> <p>de gezinswas en –strijk op een snelle en correcte wijze doen.</p> <p>voor het onderhoud van alle textiel de juiste wasmiddelen en –programma's gebruiken.</p> <p>een inventaris opmaken van het linnen, het ronddelen en oordeelkundig opbergen.</p> <p>vlot klein herstelwerk uitvoeren aan kleding.</p> <p>klein meubilair en speelgoed doeltreffend onderhouden en ontsmettend.</p> <p>de juiste onderhoudsmiddelen en -materieel kiezen in functie van de opdracht.</p> <p>in functie van het productaanbod en de wensen/gewoonten van de zorgvrager een verantwoorde keuze maken in reinigingsproducten en onderhoudsmethoden.</p>	<p>56 Uitwerken van enkelvoudige en/of gecombineerde oefeningen</p> <p>56.1 Eenvoudige maaltijden bereiden rekening houdend met de actieve voedingsdriehoek;</p> <p>56.2 Boodschappenlijst opstellen rekening houdend met de wensen van de zorgvrager;</p> <p>56.3 Voeding aankopen, bewaren en verwerken (rekening houdend met de voedingshygiëne);</p> <p>56.4 Gebruiks- en kastklaar maken van textiel (wassen, drogen, strijken, oprispen...);</p> <p>56.5 Inventariseren, ronddelen en opbergen van het linnen van de zorgvrager;</p> <p>56.6 Klein herstelwerk uitvoeren aan het linnen (manueel-machinaal);</p> <p>56.7 Onderhouden en ontsmetten van speelgoed;</p> <p>56.8 Onderhouden van meubilair;</p> <p>56.9 Onderhoud van de woon- en slaapruijnte van de zorgvrager;</p> <p>56.10 Onderhoud van toiletgerief en sanitair;</p> <p>56.11 Decoratieve werkstukken creëren;</p>

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen	LEERINHOUDEN
	<p><i>toiletgerief en sanitair dagelijks onderhouden.</i></p> <p><i>met goedkoop materiaal een creatief werkstuk maken.</i></p> <p><i>kamerplanten en snijbloemen op de juiste manier verzorgen.</i></p>	<p>56.12 <i>Kamerplanten en snijbloemen verzorgen.</i></p>
H	<p>57</p> <p>de gepaste was- en strijkproducten kiezen i.f.v. het kledingstuk. de was en –technieken zelfstandig toepassen. textiel op een efficiënte, milieuvriendelijke, hygiënisch en economisch verantwoorde manier kastklaar maken. op vraag van de zorgvrager, het reinigen van het textiel organiseren binnen een bepaalde plaats en tijd.</p>	<p>57 Onderhoud van textiel (uitdiepen 2de graad)</p> <p>57.1 Was- en strijkfactoren (vocht, beweging, temperatuur, tijd)</p> <p>57.2 Was- en strijkproducten;</p> <p>57.3 Apparatuur en diverse programma's;</p> <p>57.4 <i>Wassen en strijken van gezinswas;</i></p> <p>57.5 Wassen buitenshuis.</p>
H	<p>58</p> <p>de etiketten van alle reinigings-, ontsmettings- en onderhoudsproducten interpreteren i.f.v. het gebruik. onderhoudsmiddelen en apparatuur adequaat en veilig gebruiken, onderhouden en wegbergen.</p> <p>werkschema's lezen en opstellen voor het onderhoud van verschillende woonruimten.</p> <p>het belang van ergonomie tijdens het onderhoud van de woning praktisch verwoorden. de noodzaak aan hygiëne verwoorden. het verband leggen tussen onderhoud en gezondheid.</p>	<p>58 Onderhoud van de woning (uitdiepen 2de graad)</p> <p>58.1 reinigings-, ontsmettings- en onderhoudsproducten;</p> <p>58.2 onderhoudsapparaten (gebruik, onderhoud, veiligheid, herstellingen);</p> <p>58.3 werkschema's (voorbereiding, eigenlijk werken, afwerking);</p> <p>58.4 ergonomie;</p> <p>58.5 hygiëne (schimmelbestrijding);</p> <p>58.6 allergie (o.m. huismijt).</p>

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen	LEERINHOUDEN
H	<p><i>vlot en zelfstandig huishoudelijk poetswerk uitvoeren.</i></p> <p><i>Alle ruimtes in de woning volgens een werkschema veilig en ergonomisch onderhouden.</i></p> <p><i>in functie van het productaanbod en de wensen/gewoonten van de zorgvrager een verantwoorde keuze maken van reinigingsproducten en onderhoudsmethoden.</i></p> <p><i>woon- en slaapruidtes onderhouden volgens hun graad van bevuilding.</i></p> <p><i>het sanitair dagelijks onderhouden.</i></p> <p><i>klein meubilair en speelgoed doelbewust reinigen.</i></p>	<p>58.7 Onderhoud van de woning</p> <ul style="list-style-type: none"> • onderhoud van de woon- en slaapruidte; • onderhoud van de sanitaire installatie; • onderhoud van klein meubilair en speelgoed.
Competenties m.b.t. helpen bij administratie van de zorgvrager		
H	<p>59</p> <p>het onderscheid maken tussen vaste en variabele uitgaven. een huishoudbudget in evenwicht houden. een budget plannen.</p> <p>alle gezinsdocumenten en formulieren op een efficiënte manier ordenen en bewaren. <i>een inventaris maken van administratieve documenten.</i></p>	<p>59 Gezinsadministratie</p> <p>59.1 Budget en budgetteren</p> <ul style="list-style-type: none"> • inkomsten en uitgaven; • planning. <p>59.2 Ordenen en bewaren van documenten</p> <ul style="list-style-type: none"> • klassement (o.m. telefoonrekeningen, nutsvoorzieningen); • opbergssystemen.
Competenties m.b.t. het ondersteunen van de veiligheid en fysieke integriteit		
H	<p>60</p> <p><i>de leefruimtes van de zorgvrager aanpassen i.f.v. zijn zelfredzaamheid.</i></p> <p><i>bij de inrichting van de woning rekening houden met het eventueel inwonen van kinderen.</i></p> <p><i>de leefruimtes aanpassen i.v.m. veiligheid, volgens de noden van de</i></p>	<p>60 Inrichten van de leefruimtes i.f.v.</p> <p>60.1 De zelfredzaamheid van de zorgvrager;</p> <p>60.2 Het inwonen van kinderen;</p> <p>60.3 De veiligheid.</p>

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	De leerlingen kunnen <i>zorgvrager.</i>	
H	<p>61 <i>toezien of de veiligheid en de fysieke integriteit van de zorgvrager gewaarborgd is.</i></p> <p><i>gevaaren in de omgeving van de zorgvrager vermijden of signaleren de algemene veiligheidsvoorschriften toepassen i.f.v. de woon- en leefomgeving van de zorgvrager.</i></p> <p><i>de typische veiligheidsvoorschriften toepassen i.f.v. de leeftijd en zorgsituatie van de zorgvrager.</i></p>	<p>61 Veiligheid in zorgsituaties</p> <p>61.1 Typische gevaren;</p> <p>61.2 Preventie;</p> <p>61.3 Veiligheidsvoorschriften:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>in de eigen woonst van de zorgvrager:</i> - <i>in een instelling voor jongere of oudere zorgvragers.</i>
V	<p>62 de algemene preventie maatregelen m.b.t. infecties aangeven. verklaren welke soorten van infecties risicovol kunnen zijn. voorbeelden aanhalen van situaties m.b.t. het voorkomen van allerlei typische infecties.</p> <p><i>zelf initiatief nemen om infecties te voorkomen.</i></p> <p><i>de eventueel opgelegde preventie maatregelen correct toepassen.</i></p>	<p>62 Preventie van infecties</p> <p>62.1 Soorten infecties</p> <p>62.2 <i>Voorkomen</i></p> <p>62.3 <i>Behandeling</i></p>
Competenties m.b.t. het instaan voor hygiëne in de woonomgeving		
H	<p>63</p> <p><i>de toepassing van de regelgeving m.b.t. voedselveiligheid nagaan in de didactische keuken.</i></p> <p><i>de toepassing van de regelgeving m.b.t. voedselveiligheid nagaan in de keukens van de zorginstellingen.</i></p> <p>met eigen woorden de rol van de eetwareninspectie verklaren. temperaturen controleren bij de levering van voedingswaren. bij de verwerking en het bewaren van voedsel steeds alert zijn voor temperaturen en verpakkingsmaterialen. voedsel verwerken zonder risico op kruisbesmetting. steeds waakzaam zijn voor de mogelijke oorzaken van</p>	<p>63 Voeding en hygiëne in de keuken</p> <p>63.1 <i>Risicobeheersing;</i></p> <p>63.2 Eetwareninspectie;</p> <p>63.3 <i>HACCP-principes in voorzieningen;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>voedselvergiftiging</i> • <i>insectenbestrijding</i>

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	De leerlingen kunnen voedselvergiftiging. insecten op een gepaste manier vermijden en bestrijden.	
Competenties m.b.t. het instaan voor milieu		
H	64 de milieuvoorschriften van de gemeente opzoeken. de milieuvoorschriften voor een instelling interpreteren. <i>de milieuvoorschriften op hun niveau praktisch uitvoeren.</i>	64 Milieuvoorschriften 64.1 Eigen aan de gemeente; 64.2 Eigen aan de instelling; 64.3 <i>Naleving van de milieuvoorschriften.</i>
H	65 de principes van afval sorteren in het huishouden motiveren. de principes van afvalverwijdering in een voorziening verklaren. met eigen woorden aangeven hoe aan gescheiden afvalverwijdering gedaan wordt volgens de plaats. <i>in elke situatie instaan voor een correcte verwijdering van het afval.</i>	65 Huisvuilophaling 65.1 Principes van gescheiden afvalverwijdering: <ul style="list-style-type: none"> • in het huishouden; • in een instelling.

4.5 TAAK CATEGORIE FUNCTIONEREN BINNEN DE ORGANISATIE

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen	LEERINHOUDEN
Competenties m.b.t. het intern communiceren		
V	<p>66</p> <p><i>verklaren welke gegevens kunnen opgenomen worden in een zorgplan.</i></p> <p><i>een zorgplan lezen en begrijpen binnen een zorgsetting.</i></p> <p><i>een eigen inbreng hebben binnen een zorgplan.</i></p> <p><i>samen met de zorgvrager en de verantwoordelijke van de dienst prioriteiten bepalen.</i></p> <p><i>het werk plannen in functie van de afgesproken prioriteiten.</i></p> <p><i>zelf en in team reflecteren over de uitvoering van het zorgplan.</i></p> <p><i>het eigen handelen evalueren en bijsturen.</i></p>	<p>66 Systematisch verzorgend handelen (S.V.H.) binnen een zorgplan</p> <p>66.1 Een zorgplan lezen</p> <ul style="list-style-type: none"> • gegevens verzamelen; • probleembepaling: de zorgvraag; • doelstelling; • actie; • reflectie en evaluatie; • bijsturing.
O	<p>67</p> <p>met eigen woorden omschrijven wat samenwerken inhoudt.</p> <p><i>de noodzaak van samenwerken uitleggen a. d. h. v. concrete situaties.</i></p> <p>in oefeningen het taak- en procesgerichte aspect herkennen.</p> <p>in concrete gevalstudies de factoren die bijdragen tot een goede samenwerking herkennen.</p> <p>in concrete situaties belemmerende factoren van samenwerking aangeven.</p> <p>de positie en de rol van zichzelf en anderen inschatten in het team.</p>	<p>67 Werken in teamverband</p> <p>67.1 Wat is samenwerken?</p> <p>67.2 Belang van samenwerken</p> <p>67.3 Taak- en procesgericht aspect</p> <p>67.4 Factoren die bijdragen tot een goede samenwerking</p> <p>67.5 Problemen bij het samenwerken</p> <p>67.6 Verschillende posities en rollen van het team</p>

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	<p>De leerlingen kunnen</p> <p>de doelstellingen en het belang van teamvergaderingen verantwoorden. <i>een verslag van een teamvergadering maken.</i> <i>de belangrijkste vergadertechnieken toepassen.</i></p>	<p>67.7 Teamvergaderingen</p> <ul style="list-style-type: none"> • doel binnen verschillende zorgsettings; • verslaggeving; • vergadertechnieken.
O	<p>68</p> <p><i>naar aanleiding van een gevalsstudie taakgerichte kritiek geven volgens de regels van de kunst.</i></p> <p>omschrijven hoe je omgaat met taakgerichte en met persoonsgerichte kritiek. <i>conflicten analyseren en zoeken naar mogelijke oplossingen.</i></p>	<p>68 Omgaan met feedback als factor in de kwaliteitsverhoging</p> <p>68.1 Feedback geven (taakgerichte versus persoonsgerichte feedback)</p> <p>68.2 Feedback krijgen (taakgerichte versus persoonsgerichte feedback)</p> <p>68.3 Omgaan met conflicten</p>
Competenties m.b.t. het opbouwen van eigen deskundigheid		
V	<p>69 het verband leggen tussen de eisen die gesteld worden aan een deskundig beroepsbeoefenaar en eigen persoonlijkheidsaspecten.</p>	<p>69 Persoonlijkheidsaspecten m.b.t. het kwaliteitsvol uitoefenen van het beroep</p> <p>69.1 Fysiek;</p> <p>69.2 Mentaal;</p> <p>69.3 Moreel;</p> <p>69.4 Sociaal;</p> <p>69.5 Emotioneel.</p>

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
V/O/H	<p>De leerlingen kunnen</p> <p>70 <i>aangeven wat hun eigen sterktes en aandachtspunten zijn. gedurende de opleiding in een portfolio het proces weergeven van de opbouw van hun eigen deskundigheid.</i></p>	<p>70 Portfolio</p> <ul style="list-style-type: none"> • Samenstellen
Competenties m.b.t. het doen van de administratie		
V	<p>71 <i>correct de dagelijkse administratie van de zorgvrager uitvoeren. eenvoudige schriftelijke rapporten schrijven. I.C.T. middelen aanwenden om de administratie van de zorgvrager vlot te laten verlopen.</i></p>	<p>71 Aministratie m.b.t. zorgvrager</p> <p>71.1 Schriftelijk rapporteren; 71.2 Gebruik van I.C.T.</p>
V	<p>72 concrete afspraken maken en naleven m.b.t. het uurrooster. een realistische vakantieplanning voorstellen, rekening houdend met het team. werkfiches bijhouden en ordenen.</p>	<p>72 Administratie m.b.t. de organisatie</p> <p>72.1 Afspraken maken i.v.m. het uurrooster, de vakantieplanning; 72.2 Werkfiches bijhouden (thuiszorg).</p>
Competenties m.b.t. aan kwaliteitszorg doen		
V/O	<p>73 een onderscheid maken tussen de taken van een verzorgende en een zorgkundige volgens het beroepsprofiel van de SERV.</p>	<p>73 Situeren van het beroep van verzorgende</p> <p>73.1 Omschrijving van 'verzorgende' versus 'zorgkundige'</p>

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	<p>De leerlingen kunnen</p> <p>in concrete zorgsituaties het takenpakket en de verantwoordelijkheid van de verzorgende aangeven tegenover dat van de logistiek assistent, de zorgkundige, de begeleider in de kinderopvang, de verpleegkundige, de animator in de ouderenzorg.</p> <p>in concrete situaties de doelgroepen aangeven waaraan verzorgenden totaalzorg kunnen bieden.</p> <p>de mogelijke noden van de zorgvragers op lichamelijk, mentaal, emotioneel en sociaal vlak verwoorden.</p>	<p>73.2 Situering van het beroep van verzorgende t.o.v. andere beroepen in de zorg</p> <ul style="list-style-type: none"> • logistiek assistent; • zorgkundige; • begeleider in de kinderopvang; • verpleegkundige; • animator in de ouderenzorg; • <p>73.3 Omschrijving van de zorgvragers</p>
O/V	<p>74</p> <p><i>De kennis, vaardigheden en attitudes van de verzorgende opzoeken in het beroepsprofiel van de verzorgende.</i></p> <p><i>een aangepaste SAM-schaal lezen en gebruiken als (zelf)evaluatiemiddel.</i></p>	<p>74 Kennis, vaardigheden en attitudes van de verzorgende</p> <p>74.1 beroepsprofiel van de SERV</p> <p>74.2 Attitudes van de verzorgende</p> <ul style="list-style-type: none"> • SAM-schalen op basis van de sleutelvaardigheden

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen	LEERINHOUDEN
V/O	<p>75</p> <p>een overzicht geven van de mogelijke werkterreinen. aan de hand van concrete situaties de takenclusters voor de verzorgende in de integrale zorgverlening aangeven. via concrete voorbeelden aangeven welke taken wettelijk door de verzorgende mogen uitgevoerd worden.</p>	<p>75 Het werkterrein van de verzorgende</p> <p>75.1 Het werkterrein</p> <p>75.2 Takenclusters van de verzorgende</p> <ul style="list-style-type: none"> • persoonsgerichte zorg; • zorgen voor het algemeen functioneren op lichamelijk vlak; • zorgen voor het algemeen functioneren op sociaal en psychisch vlak; • zorgen voor woon- en leefklimaat; • functioneren binnen de organisatie.
V V	<p>76 noties hebben van het kwaliteitsdecreet in de welzijnszorg.</p> <p><i>kwaliteitsnormen eigen aan de stageplaats inventariseren en toetsen aan de realiteit.</i></p>	<p>76 Kwaliteitszorg</p> <p>76.1 het kwaliteitsdecreet.</p> <p>76.2 <i>Kwaliteitszorg in de praktijk</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>kwaliteitsnormen opzoeken die specifiek zijn voor de stageplaats(en).</i>
O/V	<p>77</p> <p><i>de diensten en voorzieningen opzoeken in de elektronische sociale kaart van hun regio.</i> instanties raadplegen voor financiële tegemoetkomingen.</p>	<p>77 Sociale kaart opbouwen</p> <p>77.1 elektronische sociale kaart;</p> <p>77.2 financiële tegemoetkomingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • procedures • organisaties/instellingen

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
V/O	<p>De leerlingen kunnen</p> <p>78</p> <p>met eigen woorden verantwoorden waarom hun professionele handelen specifieke rechten en plichten heeft.</p> <p>hun rechten en plichten als lid van de samenleving situeren binnen de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.</p> <p>hun rechten en plichten als verzorgster omschrijven.</p> <p>de rechten en plichten van de zorgvrager omschrijven.</p> <p>de rechten van zorgvragers in specifieke zorgsituaties herkennen en er rekening mee houden.</p> <p>in een concrete situatie de fundamentele rechten van de zorgvrager herkennen en verantwoorden.</p> <p><i>op een actieve wijze rekening houden met de rechten en plichten van de zorgvrager.</i></p> <p><i>bereid zijn zich constructief in te zetten samen met de teamleden en nauwgezet en deskundig de opdrachten uit te voeren.</i></p> <p><i>een correcte instelling hebben tegenover de arbeidstijd en het ter beschikking gesteld materieel.</i></p> <p><i>zetten zich in voor het belang van de voorziening.</i></p> <p><i>een correcte houding aannemen tegenover de bezoekers en weten met het beroepsgeheim om te gaan.</i></p> <p><i>de ouders met raad en daad bijstaan om een continue zorg en begeleiding te realiseren.</i></p>	<p>78 Deontologie</p> <p>78.1 Rechten en plichten van de verzorgende</p> <ul style="list-style-type: none"> • als lid van de samenleving; • als professionele verzorgende. <p>78.2 Rechten en plichten van de zorgvrager</p> <ul style="list-style-type: none"> • recht op een maximale ontwikkeling; • recht op vrije keuze van zorgverstrekker; • recht op informatie; • recht op verweer. <p>78.3 Houding van de verzorgende tegenover anderen</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>t.o. teamleden (recht op informatie, constructieve samenwerking, correcte uitvoering van opdrachten ...)</i> • <i>t.o. de werkgever (optimale aanwending van tijd en materieel, optimale inzet, omgaan met informatie ...)</i> • <i>t.o. bezoekers</i> • <i>t.o. ouders (recht op informatie, recht op bijstand, recht op inspraak ...)</i>

VAK	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen kunnen	LEERINHOUDEN
V	<p>79 met eigen woorden omschrijven wat men onder beroepsgeheim verstaat. het beroepsgeheim juridisch kaderen. via opgegeven situaties aantonen dat het beroepsgeheim een plicht maar ook een recht is. verklaren wat men verstaat onder 'gedeeld beroepsgeheim'. het verschil tussen zwijg- en spreekplicht aangeven. het begin en de duur van het beroepsgeheim aangeven.</p>	<p>79 Het beroepsgeheim</p> <p>79.1 Omschrijving en belang voor het uitoefenen van het beroep; 79.2 Het begrip 'gedeeld beroepsgeheim'; 79.3 Zwijgplicht versus spreekplicht; 79.4 Begrenzings van het beroepsgeheim; 79.5 Begin en duur van het beroepsgeheim.</p>
V	<p>80 via concrete situaties uit het dagelijkse leven aantonen wat verantwoordelijkheid inhoudt. in een professionele context aantonen hoe ver hun verantwoordelijkheid gaat. de begrippen burgerlijke en strafrechtelijke verantwoordelijkheid conform de vigerende wetgeving verklaren en aangeven wat bij beiden de gevolgen kunnen zijn voor de verzorgende.</p>	<p>80 Verantwoordelijkheid</p> <p>80.1 De begrippen burgerlijke en strafrechtelijke verantwoordelijkheid; 80.2 Gevolgen voor de verzorgende.</p>

5 PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN EN TIMING

- Het leerplan ‘Verzorging’ is opgebouwd rond de **taakcategorieën** van het **beroepsprofiel** van de **verzorgende**.
- De leraren blijven hun uren behouden zoals ze in de lessentabel staan vermeld. De vakgroep zal een verdeling doen volgens de competenties zoals ze in dit leerplan zijn geconcretiseerd. **Bij elke hoofdtitel die onder een competentie valt, staat de eerste letter van het vak waarbij het bijvoorkeur hoort.** Dit voorstel kan besproken worden in de vakgroep.
- Onderstaande tabellen geven adviezen, een aantal mogelijkheden. Elke school en vakgroep bepalen wie welke doelstellingen zal realiseren binnen zijn urenpakket, maar houdt rekening met de voorstellen uit het leerplan.
- Het aantal lestijden dat in onderstaande tabellen staat aangegeven, is enkel oriënterend. Deze duiden de onderlinge belangrijkheid aan binnen het totaalpakket van de competenties zoals de leerplancommissie die inschat.
- Het voorliggende graadsleerplan kadert elke inhoud/doelstelling binnen een specifieke competentie die vereist wordt door het werkveld. De verdeling en de uitwerking ervan vraagt overleg van alle collega’s van de vakgroep die bestaat uit (én) huishoudkundigen (H), én opvoedkundigen (O), én verpleegkundigen (V). Om die reden is het aangewezen dat getracht wordt een gemeenschappelijk lesvrij moment in het uurrooster te voorzien.
- De vakwerkgroep bepaalt de logische volgorde. Bijv. het werkterrein van de verzorgende wordt best in het begin van het eerste leerjaar van de derde graad behandeld. De verdeling van de leerinhouden en de logische opvolging wordt via een document vastgelegd, waarbij er ook uitgegaan wordt van de competenties en waarbij de leerinhouden voor de drie collega’s aan bod komen.
- Wat de organisatie van de stage betreft:

De vakgroep bepaalt welke doelstellingen uit dit leerplan gerealiseerd worden in de stage en/of in de praktijk

- omzendbrief: leerlingenstages in het voltijds secundair onderwijs (cf. Edulex)
- de **vakgroep bepaalt stageactiviteiten** waarbinnen deze doelstellingen kunnen gerealiseerd worden;
- de **vakgroep bepaalt de stageplaatsen** waar deze activiteiten kunnen plaatsvinden. Hierbij houdt zij rekening met de vorderingen van de leerlingen op gebied van kennis, vaardigheden en attitudes (vooral wat de bejaardenzorg betreft). Wij adviseren de vakgroepen rekening te houden met de zorginstellingen die in het Beroepsprofiel worden voorgesteld.

Voorbeelden van mogelijke werkvelden:

onthaalgezin;
minicrèche;
kinderdagverblijf;
pré- en kleuterklas;
thuiszorg;
rustoord voor bejaarden (ROB);
rust- en verzorgingstehuizen (RVT)
dagcentrum voor personen met een beperking.

We raden aan om minimum 5 verschillende werkvelden te organiseren gedurende de graad.

Stageplaatsen en –activiteiten moeten volgens een gradatie in moeilijkheidsgraad opgebouwd hebben.

- De stagebegeleider stelt de lijst van de stageactiviteiten en de te realiseren doelstellingen voor aan stageplaatsen.
- De stage wordt bijvoorkeur ingericht als een **blokstage**.

- Als deze stageplaatsen deze doelstellingen kunnen realiseren, kunnen zij bijkomende andere stageactiviteiten aan de stagebegeleider voorstellen.
- Let erop dat de stageperiodes voldoende lang zijn, dit met het oog op voldoende mogelijkheid tot aanpassing en integratie in de dienstverlening op de stageplaats. De stagementor en –begeleider moeten de mogelijkheid hebben om het proces voldoende te begeleiden, bij te sturen en te evalueren.
- We adviseren om de evaluatie geïntegreerd te bekijken volgens de competenties die de leerling dient te bereiken.
- Ook het animatieve op een eenvoudige wijze kunnen integreren in het verzorgend handelen bij oudere zorgvragers. Zelfstandig een individuele en groepsactiviteit voor kinderen kunnen voorbereiden en uitvoeren.
- Het is nuttig een begrippenlijst aan te maken na elk hoofdstuk.

1 Taakcategorie Persoongerichte zorg

Nr.	Pedagogisch-didactische wenken	Timing
Competenties m.b.t. hygiënische verzorging		
1	<p>1.1</p> <p>Vanuit de persoonlijke leefwereld vertrekken en met concrete voorbeelden de noodzakelijke lichaamshygiëne toelichten.</p> <p>De concrete voorbeelden hebben zowel te maken met de wereld van de zorgverlener als die van de zorgvrager.</p> <p>Bezoek aan een thuiszorgwinkel; aanleg van een hulpmiddelenmap + rubriceren.</p> <p>Er kan beroep gedaan worden op de voorkennis uit de tweede graad.</p> <p>1.2</p> <p>Het accent wordt hier duidelijk gelegd op de preventieve houding van de zorgverlener in verband met intertrigo en decubitus.</p> <p>Observeren en rapporteren zijn dus van groot belang.</p> <p>Gebruik maken van actueel materiaal en materieel.</p> <p>Praktische oefeningen.</p>	V 30
2	<p>Zowel aan de hand van fotomateriaal als aan de hand van praktijkvoorbeelden uit de stage kan info besproken worden.</p> <p>Het is aangewezen dat de doelstellingen in stageactiviteiten uitgeschreven worden. Op basis hiervan kan met de stagegever over de bevoegdheden en de verwachtingen t.a.v. de stagiair gesproken worden.</p>	V 8
3	<p>Huidproblemen laten opzoeken via ICT.</p> <p>Resistentie en wegwerpmaterialen: opdracht op stage.</p>	V 4
4	<p>Verzorgingsbenodigdheden.</p> <p>Verzorgingsbenodigdheden worden tijdens de les als didactisch materieel gebruikt.</p>	V 4
5	<p>Verantwoord wassen en ontsmetten van de handen.</p> <p>Constante aandacht aan besteden.</p>	V 8
6	<p>Uitvoeren van een correcte huid- en lichaamsverzorging.</p> <p>Volgende inoefenen.</p>	V 36
7	<p><i>Uitvoeren van bijzondere huidzorgen.</i></p> <p><i>De praktische inoefening van deze verzorgingen is noodzakelijk.</i></p>	V 4
Competenties m.b.t. helpen bij aan- en uitkleden		
8	<p>Zorg voor de kleding.</p> <p>Aan de hand van eigen ervaringen en op basis van ICT, magazines en stage-ervaringen wordt ingegaan op de evolutie wat de behoeften betreft bij de zorgvragers.</p> <p>Eventueel modeshow in een rusthuis.</p>	V/H 4
9	<p><i>Hulp bij de zorg voor de kleding.</i></p> <p><i>In de PV-lessen kunnen de leerlingen via een rollenspel op elkaar oefenen.</i></p> <p><i>Tijdens elke les/stageactiviteit aandacht voor het sorteren en wegbrengen van bevuild linnen, alsook het ordenen en in de kast leggen van zuiver linnen.</i></p>	VIH 4

Nr.	Pedagogisch-didactische wenken	Timing
Competenties m.b.t. mobiliseren en positioneren		
10 - 11	<p>Zorg voor een goede houding en beweging + hulp bij het geven van een goede houding.</p> <p>De persoonlijke zorg voor de rug moet bij elke handeling benadrukt worden. Het belang van een correcte houding in de klas (TV) en in de praktijk moet ervaren worden. Het belang van sport benadrukken.</p> <p>Er moet voortdurend aandacht besteed worden aan een goede lichaamsbeweging bij het kind in elke ontwikkelingsfase.</p> <p>De leerlingen aanleren dat ze ouderen moeten blijven stimuleren tot beweging, actief of passief, ook bij bewegingsarmoede.</p> <p>De leerlingen moeten vooral oog hebben voor het comfort van de oudere zorgvrager.</p>	V 50
Competenties m.b.t. zorgen voor voeding en vocht		
12	<p>Algemene zorg voor de voeding.</p> <p>Multimediagebruik; catalogi; beursbezoek.</p>	V/H 24
13	<p><i>Eenvoudige hulp bij de voeding.</i></p> <p><i>De verzorgende heeft vooral een antenne- en signaalfunctie.</i></p> <p><i>Rollenspel in de praktijklessen.</i></p> <p><i>Extra aandacht hiervoor op de stage.</i></p>	H/V 8
14	<p>Specifieke voeding voor de zorgvrager.</p> <p>Voeding i.f.v. de zorgvrager.</p> <p>Raadplegen van diverse websites bijv.: www.gezondheid.be</p> <p>Klassengesprek i.v.m. cultuur, ideologie, smaak ...</p> <p>Eventueel een gastspreker uitnodigen.</p> <p>De actieve voedingsdriehoek gebruiken als voedingsmodel.</p> <p>De Belgische voedingsmiddelentabel gebruiken (boekje of software).</p> <p>Cateringmaaltijden bespreken in samenspraak met de stage thuiszorg.</p>	H 8
15	<p>Aanpassen van de voeding en de leefgewoonten bij spijsverteringsstoornissen.</p> <p>Tabellen met het vezelgehalte gebruiken: voedingsmiddelentabel.</p> <p>Recente artikels en ICT gebruiken i.v.m. aanpassing bij braken, diarree, verstopping.</p>	H 6
16	<p><i>Bereiden van dranken/maaltijden bij spijsverteringsstoornissen.</i></p> <p><i>Gebruik maken van de lijsten met toegelaten en verboden voedingsmiddelen bij lichtverteerbare voeding.</i></p> <p><i>Handelsproducten leren kennen.</i></p>	H 8
17	<p>De voeding van de zuigeling.</p> <p>Productinformatie.</p> <p>De vitamines en minerale zouten bespreken in functie van de voeding van de zuigeling (geïntegreerd werken).</p> <p><i>Bereiding van de voeding van de zuigeling.</i></p> <p><i>Productinformatie/ materiaal informatie: vernieuwende sterilisatiemethodes bespreken.</i></p> <p><i>Gebruik maken van recente documentatie en artikels i.v.m. sterilisatiemethodes.</i></p> <p>Bereiden van fruitsap, fruitpap, groentesap, bouillon, groentepap met verse producten en handelsproducten.</p> <p>Vergelijkende studie: zelfgemaakte fruitpap/groentepap en industrieel bereide fruitpap/groentepap.</p> <p>Gebruik maken van glutenvrije koekjes.</p>	H 6 H 10

Nr.	Pedagogisch-didactische wenken	Timing
18	<p>De voeding van de peuter en de kleuter.</p> <p>Gebruik maken van de VMT en de actieve voedingsdriehoek.</p> <p>Alternatieve kindervoeding: klassengesprek: zijn er voordelen/nadelen bij vegetarische voeding voor peuter/kleuter?</p> <p>Specifieke en recente artikels gebruiken uit tijdschriften, maar ook via het internet.</p> <p><i>Bereiden van maaltijden voor peuter en kleuter.</i></p> <p><i>Steeds wijzen op de hygiëne en veiligheid.</i></p> <p><i>Specifieke en recente brochures gebruiken.</i></p>	<p>H</p> <p>3</p> <p>4</p>
19	<p>De voeding van de oudere zorgvrager.</p> <p>Gebruik maken van diverse websites voor senioren o.a. www.seniorennet.be</p> <p>Eventueel een bezoek brengen aan een specifieke seniorenbeurs.</p> <p><i>Bereiden van gezonde maaltijden voor oudere zorgvragers.</i></p> <p><i>Oog hebben voor bewaartechnieken o.a. koelkast, diepvries.</i></p> <p><i>Maaltijden aan huis.</i></p> <p><i>Dit item bespreken aan de hand van opzoekwerk, stage-ervaringen ...</i></p> <p><i>Een bezoek brengen aan een dienst die instaat voor maaltijden aan huis.</i></p> <p>Voeding met afwijkende consistentie.</p> <p>In samenwerking met verzorging, stage.</p> <p>Het begrip afwijkende consistentie zeer goed uitleggen en verwijzen naar de praktijk en/of stage.</p> <p><i>Bereiden van voeding met afwijkende consistentie.</i></p> <p><i>Hier is het vooral belangrijk om een bestaande voeding aan te passen bijv.: mixen van de soep, pletten van de aardappelen.</i></p> <p><i>Specifieke voedingsmiddelen/handelsproducten tonen.</i></p> <p>Voeding bij hart- en vaatziekten.</p> <p>In samenspraak met verzorging en de stageplaatsen actuele tendensen volgen.</p> <p>Niet alleen de voeding is belangrijk, ook de leefgewoontes nemen een belangrijke plaats in.</p> <p><i>Een gewone voeding kunnen aanpassen voor hart- en vaatziekten.</i></p> <p>Samenstellen van een cholesterolbeperkte voeding.</p> <p><i>ICT gebruik.</i></p> <p><i>Het cholesterolgehalte opzoeken in de VMT, en zo voedingsmiddel of bereidingstechniek kunnen aanpassen.</i></p> <p><i>Lijsten gebruiken met toegelaten en verboden voedingsmiddelen i.v.m. cholesterol.</i></p> <p>Samenstellen van een natriumbepaalde voeding.</p> <p><i>Het natriumgehalte kunnen opzoeken in de VMT en zo de aanpassing doen i.v.m. zoutarme voeding.</i></p> <p><i>Lijsten gebruiken i.v.m. met toegelaten en verboden voedingsmiddelen i.v.m. zoutarme voeding.</i></p> <p><i>Bereiden van maaltijden voor hart- en vaatziekten.</i></p> <p><i>Maaltijden bereiden met een laag cholesterol- en natriumgehalte.</i></p>	<p>H</p> <p>3</p> <p>H</p> <p>4</p> <p>H</p> <p>2</p> <p>H</p> <p>2</p> <p>H</p> <p>6</p> <p>H/V</p> <p>4</p> <p>H</p> <p>2</p> <p>H</p> <p>3</p> <p>H</p> <p>3</p> <p>H</p> <p>4</p>
20	<p>Diabetes</p> <p>Bespreking van zowel de insulineafhankelijke (type I) als de insulineonafhankelijke (type II) diabetes.</p> <p>De symptomen hypo en hyper bespreken aan de hand van voorbeelden of concrete</p>	<p>H</p> <p>3</p>

Nr.	Pedagogisch-didactische wenken	Timing
	situaties. Gastspreker uitnodigen (diabeet).	
	<i>Bereiden van maaltijden voor de diabeet;</i> <i>Gebruik maken van specifieke kookboeken, instructies.</i> <i>Extra aandacht voor "gezonde voeding"!</i> <i>Raadgevingen van een specialist/diëtist opvolgen.</i>	H 2
Competenties m.b.t. zorgen voor rust en slaap		
21	Zorg voor rust en slaap.	V/H/O 8
22	<i>De bedtechnieken.</i> <i>SVH blijven toepassen. Oefeningen en toepassingen in de klas moeten ertoe leiden dat de leerlingen routine verwerven.</i>	V 15
Competenties m.b.t. oppassen en ondersteuning bieden		
23	Specifieke zorgvragers: rusteloze ... Zorgversturende factoren: proefondervindelijk.	O/V 2 V/H/O 4

2 Taakcategorie zorgen voor het algemeen functioneren op lichamelijk vlak

Nr.	Pedagogisch-didactische wenken	Timing
Competenties m.b.t. algemene gezondheidsopvoeding en – voorlichting		
24	Zorgbehoeften. Werken met concrete situaties.	V 8
25	Gezondheid. Hoewel dit een belangrijk deel van het leerplan uitmaakt, kan men dit best niet uitgebreid behandelen. Het is de bedoeling de kernbegrippen en uitgangspunten van gezondheid en ziek-zijn te beheersen. Een boeiend uitgangspunt is het gezondheidsmodel zoals het door de WHO (World Health Organisation) is opgesteld. (Zie voor meer info het leerplan 3e graad TSO Gezondheids- en welzijnswetenschappen.) Het model van de WHO is uitgewerkt op basis van een beleidsnota (1974) van de voormalige Canadese minister van volksgezondheid Marc Lalonde. In dit model staat de onderlinge wisselwerking centraal tussen verschillende factoren die de gezondheid beïnvloeden, de zogeheten gezondheidsdeterminanten: <ul style="list-style-type: none"> • biologische factoren (erfelijke en aangeboren aandoeningen, beschadiging als gevolg van ziekte of ongeval); • gedragsfactoren (leefstijl, leefwijze, (on)gezonde gewoonten); • milieufactoren: fysieke omgeving (milieu-, luchtvervuiling, geluidshinder, woningkwaliteit, klimaat); • maatschappelijke omgeving (sociale contacten, relaties, (on)veilig voelen, werkloosheid, discriminatie). 	V 12
26	Ziekte. De omschrijving van de Wereld Gezondheidsorganisatie is het uitgangspunt.	V 4
27	Algemene kenmerken van aandoeningen bij de ouder wordende zorgvrager. Een boeiend uitgangspunt is de info te laten halen uit de stageschriften van de leerlingen. Men kan ook tabellen en grafieken gebruiken om de voornaamste doodsoorzaken bij de oudere zorgvragers te vergelijken met de doodsoorzaken bij jongeren.	V 8
28	Preventie van besmettingen Het is niet de bedoeling dat de leerlingen een cursus over dit onderwerp krijgen die ze moeten 'kennen'. Het is wel de bedoeling dat de leerlingen kennis verzamelen, kennis gebruiken in opgegeven situaties. De meeste doelstellingen zijn zo opgevat dat leerlingen met de inhouden iets moeten kunnen doen. Zo moeten zij voorbeelden aangereikt krijgen om de levensvoorwaarden van de micro-organismen af te leiden o.m. als ze het hebben over voedselbewaring. De vakgroep zal uitmaken in welk 'vak' deze inhouden verwerkt worden, Verzorging of huishoudkunde, of via een project doorheen beide vakken.	V 24
29	<i>Oefeningen in de strijd tegen besmetting.</i> <i>Eenvoudige verdunningen berekenen en oefenen.</i>	V/H 2
30	Zorg voor de zintuigen. Rollenspel; multimedia; iemand uitnodigen (o.m. van de Brailleliga) bezoek aan een gehoorcentrum, interactieve beurzen.	V 4
31	<i>Hulp bij de zorg voor de zintuigen.</i> <i>Demonstreren en oefenen.</i>	V 2

Nr.	Pedagogisch-didactische wenken	Timing
Competenties m.b.t. begeleiden van de zorgvrager in de dagelijkse medicatie-inname		
32	Geneesmiddelen. Het is niet de bedoeling de soorten medicatie uit het hoofd te kennen en te reproduceren. Wel moeten de leerlingen gaandeweg, met grotere zelfstandigheid de informatie die ze krijgen via de bijsluiter en in naslagwerken kunnen gebruiken om hun privé- en professioneel handelen te optimaliseren.	V 12
33	<i>Toedienen van geneesmiddelen in opdracht van de arts, de verplegende.</i>	V 4
Competenties m.b.t. toezien op een (normale) uitscheiding		
34	Zorg voor de uitscheiding. Aandacht hebben voor nieuwe materiële mogelijkheden om belasting van het milieu te vermijden. Doorheen de lessen zal gewezen worden op het feit dat de verzorgende hier vooral een observerende en rapporterende taak heeft. De 'vakken' van de opleiding zullen voor dit onderdeel afspraken moeten maken. Wie behandelt wat?	O/V 10
35	<i>Hulp bij de zorg voor uitscheiding. Demonstreren en oefenen. Bezoek brengen aan een luierdienst. Aandacht hebben voor nieuwe materiële mogelijkheden om belasting van het milieu te vermijden. Bezoek aan een mediatheek i.v.m. hulpmiddelen voor de oudere zorgvrager.</i>	V 8
Competenties m.b.t. toepassen van E.H.B.O.		
36	E.H.B.O. Eigen verantwoordelijkheid/inschakelen van hulpdiensten. <i>Toepassen van E.H.B.O. zoals dat van elke burger mag verwacht worden, ongeacht de ernst van de situatie.</i> Audiovisuele middelen en ICT kunnen gebruikt worden. Noodsituaties beoordelen. Aan de hand van cases.	V 6 V 6
37	<i>Praktische oefening is noodzakelijk op een aangepaste didactische pop met controleapparatuur. De verschillende technieken voldoende inoefenen. Verbanden. Het is noodzakelijk dat leerlingen voldoende tijd en variërende omstandigheden krijgen om in te oefenen.</i>	V 14 V 10
38	<i>Huisapotheek.</i>	V 4
Competenties m.b.t. observeren en rapporteren		
39	Observeren en rapporteren van zorgsituaties <ul style="list-style-type: none"> • waarnemingsoefeningen; • observatie van een statisch beeld (foto met verschillende mensen); • observatie van dynamisch beeld (videofragment) en bespreking; • observeren in reële situaties; 	O 20

Nr.	Pedagogisch-didactische wenken	Timing
	<ul style="list-style-type: none"> • foutenanalyse van observatieverslagen; • gebruik maken van verschillende observatieschema's(per doelgroep). 	
40	Belang van observeren en rapporteren in zorgsituaties <ul style="list-style-type: none"> • teamvergadering; • elektronische sociale kaart gebruiken (doorverwijzing). 	O 4
Competenties m.b.t. het signaleren van wijzigingen in de fysiologie van de zorgvrager		
41	Ontwikkelingsfase: kinderen. De uitdieping van de aangehaalde parameters wordt beknopt gehouden. De uitdieping gebeurt in het derde jaar van de derde graad. De lesonderwerpen worden toespitst in functie van de stageactiviteiten. Voor info kan men terecht bij 'Kind & Gezin'	V 12
42	<i>Observatie- en rapportering bij kinderen.</i> <i>Hier wordt gebruik gemaakt van de brochure van Kind & Gezin 'Het kind'.</i>	V 2
43	Besmettelijke kinderziekten. De leerlingen hoeven geen cursus ziekteleer te krijgen, wel de symptomen kunnen onderscheiden. Daarom is in de TV-lessen het gebruik van visueel materiaal aangewezen. ICT-gebruik!	V 5
44	Ontwikkelingsfase: de ouderen.	V 15
45	<i>Observatie en rapportering bij oudere zorgvragers.</i>	V 4
46	Veel voorkomende problemen.	V 10

3 Taakcategorie zorgen voor het algemeen functioneren op sociaal en psychisch vlak

Nr.	Pedagogisch-didactische wenken	Timing
Competenties m.b.t. communiceren met de zorgvrager, familieleden of andere hulpverleners		
47	Gedrag. Uit artikel/ tekst: gedragsdeterminanten van persoonlijkheidskenmerken onderscheiden(via onderlijnen in verschillende kleur).	0 8
48	Basiscompetenties in sociale relaties. www.lichaamstaal.nl In film (bijv. Nel, Look who's talking) belang van communicatie voor de ontwikkeling aantonen. Gesprekje schematisch omzetten in communicatieproces. Rollenspel: interpreteren van niet verbaal gedrag. Serie Desmond Morris: The Human Animal – The language of the body. Uit foto's niet verbale communicatie afleiden.	0 8
49	Communicatieve en sociale vaardigheden in zorgsituaties met diverse doelgroepen. Oef. i.v.m. assertiviteit; gesprekken voeren, zich verontschuldigen ... Gesprekstechnieken i.f.v. doelgroepen kinderen, volwassen zorgvragers, ouders, netwerken. Observatie van een interactief gesprek met een kleuter (bijv. kringgesprek in kleuterklas); een kringgesprek zelf voorbereiden. Rollenspel: zich voorstellen (toegepast op verschillende doelgroepen). Een vragenlijst opmaken voor een pedagogische uitstap/vragen voorbereiden voor een interview. Oef. i.v.m. actief luisteren(behoefte detecteren). Via vragenlijst verschillen aantonen tussen belangstelling van verzorgende en oudere zorgvrager, kinderen. Aandacht schenken aan het communicatief gedrag van de leerlingen en aanwijzingen geven voor remediëring. Dit bij telefoneren, mailen, sms'en ...	0 16
Competenties m.b.t. psychosociale begeleiding		
50	Normale psychische verouderingsprocessen. Video (bijv.: Kwesties). artikels. Film "Forget me never". Casussen. Woordenlijst laten aanleggen.	0 14
51	Omgaan met de oudere zorgvrager. Uit uitspraken van oudere zorgvrager de zorgvraag/ behoeften afleiden. Stage-ervaringen. Video "een verhaal over beginnende dementie: geheugen en verlies". Alzheimerliga. Video " Paulien en Paulette". In casus / video de signalen herkennen.	0 20

Nr.	Pedagogisch-didactische wenken	Timing
	Video "Een kijk op mantelzorg". Werkgroep Thuisverzorgers(016/ 22 73 37). Het is niet de bedoeling elk signaal of ziektebeeld uitvoerig te behandelen: dit komt aan bod in het 7 TBZB.	
52	Omgaan met gezinsproblemen. Spreker van Kind en Gezin, Pleegzorg, Vormingscentrum voor de begeleiding van het Jonge Kind, Vertrouwenartsen ... Video "schrik voor een prik". IK-boekje maken. Stage-ervaringen i.v.m. opvoedingsmiddelen. Film over gezin met een gehandicapt kind (bijv. Le 8ème jour; The other sister ...), relatieproblemen, kansarmoede... Spreker van Kind en Gezin, Pleegzorg, Vormingscentrum voor de begeleiding van het Jonge Kind, Vertrouwenartsencentrum ... Leerlingen zelf spreekbeurt of les laten geven over een afgebakend onderwerp (met de nodige richtlijnen).	O 16
53	Omgaan met diversiteit. Werkmap VBJK 'Omgaan met gezinnen'. Video 'Wiegelied voor Hamza'. Bezoek aan centrum voor basiseducatie/asielcentrum. Informatie door allochtone leerling. Krant- en tijdschriftartikels. Groepswork over multiculturele gezinnen.	O 16
Competenties m.b.t. zorgen voor het dagprogramma van de zorgvrager		
54	Spel en activiteiten aangepast aan het ontwikkelingsniveau van het kind. Aanwenden van de mogelijkheden via de klasbibliotheek en ICT voor de ontwikkelingskenmerken. Ontwikkelingspsychologische aspecten via spel en speelgoed <ul style="list-style-type: none"> • op afbeeldingen van spelen/speelgoed: de functies laten bepalen(en omgekeerd); • doelstellingen van spel/speelgoed kunnen bepalen; • documentatie van speelgoed voor zuigelingen en peuters verzamelen; • van een meegebracht stuk speelgoed de pedagogische waarde/ veiligheid bepalen; • bezoek aan speelgoedwinkel brengen; • bezoek aan speelgoedmuseum Mechelen; • een thema voor de kleuterklas uitwerken; • via een tabel van de motorische ontwikkeling: aangepast speelgoed opzoeken(documentatie opkleven); • een spelvoorbereiding maken; • een speldemonstratie geven in de klas; • een spel uitwerken in groep. 	O 40
55	Animatieve activiteiten aangepast aan de oudere zorgvrager. Concrete activiteiten op school klassikaal voorbereiden en deze nadien op stage testen.	O 6

4 Taakcategorie zorgen voor woon- en leefklimaat

Nr.	Pedagogisch-didactische wenken	Timing
Competenties m.b.t. elementaire huishoudelijke taken in de leefruimten (individueel of gemeenschappelijk) van de zorgvrager		
56	<p><i>Uitwerken van enkelvoudige en/of gecombineerde oefeningen.</i></p> <p><i>Vertrekken vanuit een concrete gezinssituatie.</i></p> <p><i>De gecombineerde praktijkoefeningen moeten de reële gezinssituatie zoveel mogelijk benaderen d.w.z. dat de klasgroep verschillende opdrachten in 1 les uitvoert.</i></p> <p><i>Bijv.: een kookoefening + een strijkoefening of een onderhoudsles of creatieve werkvorm.</i></p> <p><i>Herhaling van oprissing van de praktijkoefeningen van de 2e graad met voldoende aandacht voor:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>veiligheid;</i> - <i>hygiëne;</i> - <i>houding (ergonomie);</i> - <i>milieu;</i> - <i>werkorganisatie;</i> - <i>budgetbeheer.</i> <p><i>Bij de decoratieve werkstukken: aanpassen aan het seizoen, thema, feestdagen, budget...</i></p>	H 40
57	<p>Onderhoud van textiel.</p> <p>Uitdiepen en/of herhaling van de leerstof van de 2e graad (instroomleerlingen).</p> <p>Moderne was-, strijkproducten en apparatuur bespreken en gebruiken. In de klas en op stage.</p> <p>Bezoek brengen aan een wasserij en/of wassalon.</p>	H 6
58	<p>Onderhoud van de woning.</p> <p>Aan de hand van documentatie of een bezoek aan een grootwarenhuis de grote waaier aan onderhoudsproducten bespreken.</p> <p>Steeds de aandacht vestigen op veilige, milieuvriendelijke producten.</p> <p>De leerlingen bewust maken dat onderhoudsproducten duur zijn: dat een doordachte keuze noodzakelijk is bij de aankoop van onderhoudsproducten.</p> <p><i>Wijzen op de efficiëntie van een goed doordacht werkschema vooraleer het werk aan te vatten.</i></p> <p><i>Aandacht hebben voor de nazorg van het gebruikte materieel/materiaal i.v.m hygiëne.</i></p> <p><i>Kan het best toegepast worden op stage (echte ervaring).</i></p> <p><i>Eenvoudige onderhoudstaken kunnen deel uitmaken van de gecombineerde praktijkoefeningen.</i></p>	H 8
Competenties m.b.t. helpen bij administratie van de zorgvrager		
59	<p>De gezinsadministratie.</p> <p>Aan de hand van bestaande formulieren een oefening laten uitvoeren.</p> <p>Verschillende budgetteringsplannen/kasboeken vergelijken.</p>	H 4

Competenties m.b.t. het ondersteunen van de veiligheid en fysieke integriteit		
60	<i>Inrichten van de leefruimtes. Dit item wordt in de klas besproken, maar de praktijk kan het best toegepast worden op de stageplaatsen.</i>	H 2
61	<i>Veiligheid in zorgsituaties.</i>	H 4
62	Preventie van infecties. In samenspraak met stageplaatsen/arbeidsgeneesheer.	V 2
Competenties m.b.t. het instaan voor hygiëne in de woonomgeving		
63	Voorschriften m.b.t. de hygiëne in de keuken. HACCP-principes in de klas, maar ook in de keukens van de voorzieningen. Voedselvergiftiging via de actualiteit. Voor insectenbestrijding kan ICT aangewend worden.	H 4
Competenties m.b.t. het instaan voor milieu		
64	De milieuvoorschriften. Bespreking van de milieuvoorschriften thuis, op stage.	H 1
65	Huisvuilophaling. Op een juiste manier afval sorteren zowel op school als op stage. Eventueel een bezoek brengen aan een afvalverwerkend bedrijf (in samenspraak met andere vakken: vakoverschrijdende eindtermen).	H 1

5 Taakcategorie functioneren binnen de organisatie

Nr.	Pedagogisch-didactische wenken	Timing
Competenties m.b.t. het intern communiceren		
66	<i>Systematisch verzorgend handelen (S.V.H.) binnen een zorgplan.</i>	V 12
67	Werken in teamverband. Concrete cases van de stage bespreken en uitwerken.	O 4
68	Omgaan met feedback als factor in de kwaliteitsverhoging. Werken met concrete cases vanuit de stages.	O 6
Competenties m.b.t. het opbouwen van eigen deskundigheid		
69	Persoonlijke aspecten m.b.t. het kwaliteitsvol uitoefenen van het beroep.	V 8
70	<i>Portfolio</i> <i>Een portfolio is een doelgerichte verzameling van het werk van een leerling waarin diens inspanningen, vooruitgang en verwezenlijkingen aangetoond worden. Deze verzameling moet de deelname van de leerlingen in het selecteren van de inhoud van de portfolio, in het selecteren van criteria voor selectie van de inhoud en in het selecteren van criteria ter beoordeling van hun werk omvatten. De portfolio bevat tevens zowel duidelijke bewijzen van de reflectie van de leerling over diens eigen prestaties als van de bemerkingen van de leerkracht op het werk en de reflectie van de leerling. (VAN PETEGHEM, P., Evaluatie op de testbank. Een handboek voor het ontwikkelen van alternatieve evaluatievormen, Wolters Plantyn, 2002, blz. 269.)</i> <i>De leerplancommissie adviseert het gebruik van een groeiportfolio. Deze bevat veel voorbeelden van het ontwikkelingsproces van de leerling en bestaat zowel uit afgewerkte als niet-afgewerkte stukken, uit kladversies, verslagen van brainstorming en uit andere relevante elementen omtrent het leerproces van de leerling. Zowel indicaties voor succes als voornislukking worden in de portfolio opgenomen. Zeer belangrijk bij de groeiportfolio is tevens de reflectie van de lerende waarin deze aangeeft wanneer er groei is opgetreden en waaraan deze groei is toe te schrijven.</i>	O/V/H
Competenties m.b.t. het doen van de administratie		
71	Administratie m.b.t. de zorgvrager. Reële voorbeelden en ICT gebruiken.	V 2
72	Administratie m.b.t. de organisatie. Eventueel in samenspraak met een stageplaats.	V 2
Competenties m.b.t. aan kwaliteitszorg doen		
73	Situëren van het beroep van verzorgende <ul style="list-style-type: none"> • beroepsprofiel van de S.E.R.V.: takenclusters laten samenvatten; • interactieve CD ROM" een spel met een hart (RTC Ronse): een toeleiding van allochtone jongeren naar de social profit (+informatief spel); • bezoeken aan voorzieningen en beurzen voor verschillende groepen van zorgvragers. • Aandacht voor alle beroepen en de verhoudingen onderling in de zorgsector. 	V/O 4
74	Kennis, vaardigheden en attitudes van de verzorgende <ul style="list-style-type: none"> • beroepsprofiel van de S.E.R.V.: competenties voor de verzorgende; 	O/V 4

Nr.	Pedagogisch-didactische wenken	Timing
	<ul style="list-style-type: none"> • prikbord met actualiteit i.v.m. het beroep; • vacatures bespreken van het werkterrein. 	
75	<p>Het werkterrein van de verzorgende</p> <ul style="list-style-type: none"> • introductiebezoeken aan stageplaatsen; • Powerpointpresentatie met dia's van leerlingen op verschillende stageplaatsen (kan ook gebruikt worden ter informatie op de opendeurdag); • foto's van leerlingen op pedagogische uitstappen; • prikbord met ad valvas: opendeurdagen van hogescholen, vacatures van het werkveld. 	V/O 2
76	<p>Kwaliteitszorg</p> <p>Op 17 oktober 2003 werd daarom een overkoepelend decreet kwaliteitszorg goedgekeurd voor de volledige gezondheids- en welzijnssector. Over de kwaliteitszorg in de kinderopvang kan men info vinden in <i>Leidraad kwaliteitshandboek kinderopvang</i>, Uitgeverij Politeia.</p> <p><i>Voorbeelden op stage bespreken m.b.t. kwaliteitszorg. LIn. opdrachten geven.</i></p>	V 6
77	<p>Sociale kaart opbouwen.</p> <p>Voorzienen laten opzoeken op http://www.desocialekaart.be/</p>	O/V 2
78	<p>Deontologie</p> <p>Het is noodzakelijk dat de leerlingen als toekomstige werknemers op de hoogte zijn van regelgeving die hen beschermt: arbeidscontracten, vakantieregeling, moederschapbescherming, arbeidsgeneeskundige dienst ...</p>	V/O 10
79	<p>Het beroepsgeheim.</p> <p>Gebruik maken van cases van de stages.</p>	V 4
80	<p>Verantwoordelijkheid.</p> <p>Artikels uit tijdschriften en kranten gebruiken. ICT!</p>	V 2

6 Varia

6.1 Begeleid zelfgestuurd leren

6.1.1 Wat?

Met begeleid zelfgestuurd leren bedoelen we het geleidelijk opbouwen van een competentie naar het einde van het secundair onderwijs, waarbij leerlingen meer en meer het leerproces zelf in handen gaan nemen. Zij zullen meer en meer zelfstandig beslissingen leren nemen in verband met leerdoelen, leeractiviteiten en zelfbeoordeling.

Dit houdt onder meer in dat:

- de opdrachten meer open worden;
- er meerdere antwoorden of oplossingen mogelijk zijn;
- de leerlingen zelf keuzes leren maken en verantwoorden;
- de leerlingen zelf leren plannen;
- er feedback wordt voorzien op proces en product;
- er gereflecteerd wordt op leerproces en leerproduct.

De leraar is ook coach, begeleider.

De impact van de leerlingen op de inhoud, de volgorde, de tijd en de aanpak wordt groter.

6.1.2 Waarom?

Begeleid zelfgestuurd leren sluit aan bij enkele pijlers van ons PPGO, o.m.

- leerlingen zelfstandig leren denken over hun handelen en hierbij verantwoorde keuzes leren maken;
- leerlingen voorbereiden op levenslang leren;
- het aanleren van onderzoeksmethodes en van technieken om de verworven kennis adequaat te kunnen toepassen.

Vanaf het kleuteronderwijs worden werkvormen gebruikt die de zelfstandigheid van kinderen stimuleren, zoals het gedifferentieerd werken in groepen en het contractwerk.

Ook in het voortgezet onderwijs wordt meer en meer de nadruk gelegd op de zelfsturing van het leerproces in welke vorm dan ook.

Binnen de vakoverschrijdende eindtermen, meer bepaald “Leren leren”, vinden we aanknopingspunten als:

- keuzebekwaamheid;
- regulering van het leerproces;
- attitudes, leerhoudingen, opvattingen over leren.

In onze huidige (informatie)maatschappij wint vaardigheid in het opzoeken en beheren van kennis voortdurend aan belang.

6.1.3 Hoe te realiseren?

Het is belangrijk dat bij het werken aan de competentie de verschillende actoren hun rol opnemen:

- de leerling wordt aangesproken op zijn motivatie en “leer”kracht;
- de leraar krijgt de rol van coach, begeleider;
- de school dient te ageren als stimulator van uitdagende en creatieve onderwijsleersituaties.

De eerste stappen in begeleid zelfgestuurd leren zullen afhangen van de doelgroep en van het moment in de leerlijn “Leren leren”, maar eerder dan begeleid zelfgestuurd leren op schoolniveau op te starten is “klein beginnen” aan te raden. Vanaf het ogenblik dat de leraar zijn leerlingen op min of meer zelfstandige manier laat

- doelen voorop stellen;

- strategieën kiezen en ontwikkelen;
- oplossingen voorstellen en uitwerken;
- stappenplannen of tijdsplannen uitzetten;
- resultaten bespreken en beoordelen;
- reflecteren over contexten, over proces en product, over houdingen en handelingen;
- verantwoorde conclusies trekken;
- keuzes maken en verantwoorden

is hij al met een of ander aspect van begeleid zelfgestuurd leren bezig.

6.2 ICT-integratie

6.2.1 Wat?

Onder ICT-integratie verstaan we het gebruik van informatie- en communicatietechnologie ter ondersteuning van het realiseren van leerplandoelstellingen.

6.2.2 Waarom?

Maatschappelijke ontwikkelingen wijzen op het belang van het verwerven van ICT-competenties. Jongeren moeten niet alleen in staat zijn om nieuwe media te gebruiken, zij moeten net zo goed kunnen inschatten wanneer deze efficiënt en effectief kunnen worden ingezet. Het gebruik van nieuwe media sluit zeer goed aan bij de leefwereld van de jongeren en speelt in op hun vertrouwdheid met de beeldcultuur.

Er wordt meer en meer belang gehecht aan probleemoplossend denken, kritisch selecteren, het zelfstandig of in groep werken, het kunnen verwerven en verwerken van enorme hoeveelheden informatie.

Deze ontwikkelingen zijn ook merkbaar in het onderwijs. In de meeste vakken of bij het nastreven van vakoverschrijdende eindtermen vervult ICT een ondersteunende rol. Door de integratie van ICT kunnen leerlingen:

- het leerproces zelf in eigen handen nemen;
- zelfstandig en actief leren omgaan met les- en informatiemateriaal;
- op eigen tempo werken en een eigen parcours kiezen (differentiatie en individualisatie).

6.2.3 Hoe ICT integreren ter ondersteuning van het realiseren van de leerplandoelstellingen?

Zelfstandig oefenen in een leeromgeving

Nadat leerlingen nieuwe leerinhouden verworven hebben, is het van belang dat ze voldoende mogelijkheden krijgen om te oefenen bijv. d.m.v. specifieke pakketten. De meerwaarde van deze vorm van ICT-integratie kan bestaan uit: variatie in oefenvormen, differentiatie op het vlak van tempo en niveau, geïndividualiseerde feedback, mogelijkheden tot zelfevaluatie.

Zelfstandig leren in een leeromgeving

Een mogelijke toepassing is nieuwe leerinhouden verwerven en verwerken, waarbij de leerkracht optreedt als coach van het leerproces (bijv. in een open leercentrum). Een elektronische leeromgeving (ELO) biedt hiertoe een krachtige ondersteuning.

Creatief vormgeven

Leerlingen worden uitgedaagd om creatief om te gaan met beelden, woorden en geluid. De leerlingen kunnen gebruik maken van de mogelijkheden die o.a. allerlei tekst-, beeld- en tekenprogramma's bieden.

Opzoeken, verwerken en bewaren van informatie

Voor het opzoeken van informatie kunnen leerlingen gebruik maken van o.a. cd-roms, een ELO en het internet.

Verwerken van informatie houdt in dat de leerlingen kritisch uitmaken wat interessant is in het kader van hun opdracht en deze informatie gebruiken om hun opdracht uit te voeren.

De leerlingen kunnen de relevante informatie ordenen, weergeven en bewaren in een aangepaste vorm.

Voorstellen van informatie aan anderen

Leerlingen kunnen informatie aan anderen meedelen of tonen met behulp van ICT-ondersteuning onder de vorm van tekst, beeld en/of geluid d.m.v. bijv. een presentatie, een website, een folder ...

Veilig, verantwoord en doelmatig communiceren

Communiceren van informatie betekent dat leerlingen informatie kunnen opvragen of verstrekken aan derden. Dit kan o.a. via e-mail, internetfora, een ELO, chatten, blogging.

Adequaat kiezen, reflecteren en bijsturen

De leerlingen ontwikkelen competenties om bij elk probleem keuzes te maken uit een scala van programma's, applicaties of instrumenten, al dan niet elektronisch. Daarom is het belangrijk dat zij ontdekken dat er meerdere valabele middelen zijn om hun opdracht uit te voeren. Door te reflecteren op de gebruikte middelen en de bekomen resultaten te vergelijken, maken de leerlingen kennis met de verschillende eigenschappen en voor- en nadelen van de aangewende middelen (programma's, applicaties ...) en kunnen ze hun keuzes bijsturen.

6.3 VOET

6.3.1 Wat?

Vakoverschrijdende eindtermen (VOET) zijn minimumdoelstellingen, die – in tegenstelling tot de vakgebonden eindtermen – niet gekoppeld zijn aan een specifiek vak, maar door meerdere vakken of onderwijsprojecten worden nagestreefd.

De VOET worden volgens een aantal vakoverschrijdende thema's geordend: leren leren, sociale vaardigheden, opvoeden tot burgerzin, gezondheidseducatie, milieueducatie en muzisch-creatieve vorming.

De school heeft de maatschappelijke opdracht om de VOET volgens een eigen visie en stappenplan bij de leerlingen na te streven (inspanningsverplichting).

6.3.2 Waarom?

Het nastreven van VOET vertrekt vanuit een bredere opvatting van leren op school en beoogt een accentverschuiving van een eerder vakgerichte ordening naar meer totaliteitsonderwijs. Door het aanbieden van realistische, levensnabije en concreet toepasbare aanknopingspunten, worden leerlingen sterker gemotiveerd en wordt een betere basis voor permanent leren gelegd.

VOET vervullen een belangrijke rol bij het bereiken van een voldoende brede en harmonische vorming en behandelen waardevolle leerinhouden, die niet of onvoldoende in de vakken aan bod komen. Een belangrijk aspect is het realiseren van meer samenhang en evenwicht in het onderwijsaanbod. In dit opzicht stimuleren VOET scholen om als een organisatie samen te werken.

De VOET verstevigen de band tussen onderwijs en samenleving, omdat ze tegemoetkomen aan belangrijk geachte maatschappelijke verwachtingen en een antwoord proberen te formuleren op actuele maatschappelijke vragen.

6.3.2 Hoe te realiseren?

Het nastreven van VOET is een opdracht voor de hele school, maar individuele leraren kunnen op verschillende wijzen een bijdrage leveren om de VOET te realiseren. Enerzijds door binnen hun eigen vakken verbanden te leggen tussen de vakgebonden doelstellingen en de VOET, anderzijds door thematisch onderwijs (teamgericht benaderen van vakoverschrijdende thema's), door projectmatig werken (klas- of schoolprojecten, intra- en extra-muros), door bijdragen van externen (voordrachten, uitstappen).

Het is een opdracht van de school om via een planmatige en gediversifieerde aanpak de VOET na te streven. Ondersteuning kan gevonden worden in pedagogische studiedagen en nascholingsinitiatieven, in de vakgroepwerking, via voorbeelden van goede school- en klaspraktijk en binnen het aanbod van organisaties en educatieve instellingen.

6.4 GIP

De geïntegreerde proef heeft een realiteitsgebonden karakter, is vakoverschrijdend en evalueert kennis, vaardigheden en attitudes gericht op de uitvoering van beroepsgebonden activiteiten.

De leerling moet op het einde van het tweede leerjaar van de derde graad in staat zijn om met een redelijke slaagkans in het beroepsleven te stappen. Het gaat hier om “de verzorgende”.

Daarom moet hij al denkend leren doen en in staat zijn problemen op te lossen.

De geïntegreerde proef maakt deel uit van de evaluatie van de leerling. De delibererende klassenraad zal zich over het advies van de jury uitspreken.

6 MINIMALE MATERIËLE VEREISTEN

1 Huishoudkunde

Didactische keuken

Er dient gestreefd te worden om het didactische blok uit te rusten met:

- ofwel een elektrische (vitrokeramisch; inductie) kooktafel ofwel een gaskooktafel;
- een multifunctionele oven in inox voorzien van onder- en bovenwarmte, warme lucht, grill en ergonomische bediening;
- een dampkap in inox per kookgedeelte of per gecombineerd kookgedeelte;
- een dubbele inbouw inox spoelbak met afdruiptrek voorzien van een ééngreepsmengkraan met keramisch binnenwerk;
- een aantal opbergkasten voorzien van
 - een lade met onderverdeling voor bestek;
 - een potten- of trommellade;
 - verstelbare inlegboorden;
 - minimaal 1,80 m werkvlak;
- een dubbele inox inbouwspoelbak met afdruiptrek.

De collectieve didactische uitrusting bestaat uit:

- 2 ingebouwde microgolfovens (apart of integreerbaar naargelang de voorziene infrastructuur);
- 1 vaatwasmachine;
- 1 koelkast;
- 1 diepvriezer.

2 Opvoedkunde

Een eigen vaklokaal Opvoedkunde strekt tot aanbeveling. De leraar moet met zijn klasgroep informatiebronnen kunnen raadplegen die in de school/klas aanwezig zijn.

Om die reden is het aangewezen dat hij vlot kan beschikken over een overheadprojector en video/tv.

Er bestaat heel wat software (o.m. sociale kaarten) en er is heel wat informatie ter beschikking via het internet. Om die reden is de vlotte toegang (in de school/klas) tot het internet noodzakelijk. Om de doelstellingen te realiseren moeten de leerlingen toegang hebben tot informatie omtrent gezondheid en welzijn.

Het is aan te bevelen een aantal algemene werken i.v.m. psychopedagogiek en een psychologisch en medisch woordenboek in de mediatheek of het vaklokaal te hebben. Zo kunnen de leerlingen, individueel of in groep zelfstandig werken.

Indien mogelijk werkt men best met verschillende hoeken die elk hun eigen functie hebben en elk een specifieke sfeer uitstralen, zo o.m.:

- een hoek vakliteratuur en documentatie;
- een hoek met een pc;
- een hoek voor 'les';
- een hoek om in kleine groepen te werken.

Een prikbord kan men gebruiken om ad valvas projecten, uitstappen, bezoeken e.a. aan te kondigen, om via krantenartikels resultaten van realisaties van leerlingen bekend te maken.

Het kan eveneens gebruikt worden om actuele artikels onder de aandacht te brengen; voor laatstejaars kan het prikbord nuttig zijn om opendeurdagen van scholen in het voortgezet onderwijs of jobaanbiedingen aan te kondigen.

Praktijklokaal Verzorging

Door zijn aankleding moet het praktijklokaal verzorging de leerlingen inspireren tot een algemene attitude van netheid, zorg en hygiëne. Daarom zal het zo goed mogelijk ingericht zijn en zeker de onderstaande elementen bevatten.

Rust en slaap

- 1 bed en nachttafel/ kinderbedje;
- 1 matras/ kindermatras;
- 1 kussen;
- pop /pasgeborene pop;
- beddengoed: lakens, glijdlaken, kussenslopen, afdekdekens, bedsprei;
- linnenemmers;
- nierbekkens;
- draagborden;
- weegschaal;
- lintmeter – meetlatten;
- incontinentiematerieel/ wegwerpluiers, linnen luiers.

Voeding

- draagbord met hotelporselein;
- bestek;
- verdeelbord;
- flessen, spenen, flessenverwarmer;

Kledij

- slaapkleedjes en pyjama/ babykledij;
- kamerjas;
- pantoffels;
- kousen;
- linnenzak.

Hygiëne

wasbekkens;
ondoordringbare laag;
washandjes, badhanddoeken;
nagelvijl, nagelschaartje
beker, tandenborstel;
hoofdsteun voor haarwassing;
wegwerpmesjes;
scheerapparaat;
kam, borstel;
warm en koud stromend water.

Tillen en verbedden

- ziekenoplichter aan bed;
- stoel – zetel;

- brancard;
- rolstoel;
- looprek – krukken.

De uitscheiding

- bedpan en deksel;
- urinaal;
- linnenzak;
- toiletstoel;
- urineopvangzakjes en haakjes voor het bed.

De parameters

- thermometers: verschillende modellen;
- registratiepapier;
- maatbeker om de hoeveelheid urine te meten.

Huidverzorging

- gelkussen, elleboog- en hielbeschermers, ijspakket.

Toedienen van geneesmiddelen

- assortiment van geneesmiddelen naar vorm, toedieningswijze, bewaring;

EHBO koffer

Reanimatiepop

Huisapotheek

- assortiment ontsmettingsstoffen;
- verbanden.

Verbanden

- zwachtelverbanden;
- rekverbanden;
- doekverbanden;
- netverbanden;
- buisverbanden;
- kleefverbanden;
- veiligheidsverbanden;
- drukverbanden;
- bloedstelpende verbanden;
- kleefpleisters.

7 EVALUATIE

Met dit vak worden zowel inzichten als vaardigheden en attitudes beoogd.

Onderscheid moet gemaakt worden tussen de evaluatie van het leerproces en de evaluatie van het eindproduct: de realisering van de leerplandoelstellingen.

Bij de **procesevaluatie** wordt doorlopend gepeild naar de verwerking van het leerproces, met de bedoeling dit proces zo nodig bij te sturen, zodat elke leerling op de meest effectieve manier kan leren. Het toetsen van de vaardigheden en attitudes is een procesmatig gebeuren, dat via observatie van het veranderingsproces van leerlingen kan beoordeeld worden, zowel tijdens de lessen als de stages en praktijk. Hierbij zal zowel aandacht gaan naar de individuele evaluatie (van bijv. een logboek met zelfevaluatie, een spreekbeurt, een eindwerk) als naar het functioneren in groep (als deelnemer aan een vergadering, bij groepswerk)

De klemtoon ligt hierbij duidelijk op het optimaal functioneren van de leerling.

Het verloop van het proces wordt vooraf door de leraar uitgetekend. Zij/ hij bepaalt

- welke de verschillende stappen zijn;
- welke fouten op elk moment ontoelaatbaar zijn;
- welke fouten kunnen gemaakt worden.

Afhankelijk van het resultaat van feedback -momenten (kleine toetsen, gesprekken, volgsystemen ...) wordt het proces verder gezet of zo nodig bijgestuurd. Om de leerling te motiveren gebeurt dit in een constructieve, positieve sfeer.

Productevaluatie gebeurt op het einde van het leerproces (bijvoorbeeld na een hoofdstuk, een opdrachtenreeks, een project, een trimester). Hierbij wordt nagegaan in hoever de leerling de leerplandoelstellingen bereikt heeft.

Iedere evaluatie gebeurt in 3 stappen:

- registreren (veelvuldig afnemen van proeven, oefeningen, opdrachten, kleine toetsen ...);
- interpreteren (de gegevens toetsten aan de criteria of normen die de vakwerkgroep vooraf duidelijk heeft bepaald);
- rapporteren (de leerling en de ouders krijgen op een duidelijke wijze een beeld van de vorderingen van de leerling door geregelde momenten van feedback voor de leerling en door een schriftelijke rapportering door middel van agenda, rapport ...).

8 BIBLIOGRAFIE

1 Taakcategorie Persoongerichte zorg

2 Taakcategorie zorgen voor het algemeen functioneren op lichamelijk vlak

Bouwstenen voor gezondheidszorgen; vaardigheden basiszorg, Bohn Stafleu Van Loghum

KOK, K., *Anatomie, fysiologie en pathologie*, uitgeverij Elsevier/De Tijdstroom, 2001

MARIJKE BISSCHOP, THEO CMPERNOLLE, *Je kind kan het zelf, van theorie naar praktijk*, Standaard uitgeverij/Van Holkema en Warendorf 1997

MEDILLUST, *De complete atlas van het menselijk lichaam*, Rebo productions

ROMMENS, Ph., *Eerste hulp bij ongevallen*, uitgeverij Acco, 1996

VAN DE PUTTE, M., *Ziekenhuishygiëne*, Acco, Leuven, Amersfoort 1997

VAN DER KUYEN, A., *Geneesmiddeleninformatie*, Elsevier/ De Tijdstroom Utrecht 1997

Cursus van het Rode Kruis

www.kindengezin.be

www.medcare.be

www.gezondheid.be

www.eenrugvoorhetleven.org

www.tempur.be

3 Taakcategorie zorgen voor het algemeen functioneren op sociaal en psychisch vlak

BIRCH, C., *Kom op voor je zelf. Tips en oefeningen om assertief te leren reageren in elke situatie (Asserting yourself)*, Zuidnederlandse Uitgeverij nv, Aartselaar, 1999

BOUDRY, C., *Spiegeltje, spiegeltje: een werkboek voor de kinderopvang over identiteit en respect*, Uitgeverij SWP, 2001

BRYLSBAERT, M., *Psychologie. Een inleiding*, Academia Press, Story Scientia bbijva, Gent, 1998

CRAENEST, P., *De levensloop van de mens. Inleiding in de ontwikkelingspsychologie*, Acco, Leuven, 2000

DE MAN, L., *Gedragwetenschappen 1 en 2*, Uitgeverij De Boeck, Antwerpen, 2005

DE MAN, L., JANSSENS, G., *Psychologie 1 en 2* – L. De Man en G. Janssens, Uitgeverij De Boeck, Antwerpen, 2004

FEDDEMA, G., *En als we nou weer eens gewoon gingen opvoeden*, Uitgeverij Van Holkema en Warendorf, 2006

JACOB, W., *Ouderenzorg. Snoezelen. Een nieuwe dimensie in de dementie.*, Kluwer JANSSENS, G., *Sociaal Vaardig*, Uitgeverij Acco, 1996

JONGEPIER, N., *Inspelen op peuters*, Uitgeverij NIZW, 2004 (De videoband *inspelen op peuters in beeld* is eveneens te bestellen bij NIZW – bestelnummer E 228971)

GHESKIERE, P., *Zeker van jezelf. Over zelfvertrouwen leren en jezelf leren vertrouwen*, Roularta Books, Roeselare, 2001

GOOVAERTS, H., *Omgangskunde 1. Ik en mezelf*, Acco, Leuven, 2004

GOOVAERST, H., *Omgangskunde 2., De andere en ik*, Leuven, Acco 2004

HUIJBERS, J., *Traject: Begeleiding 1 en 2*, Uitgeverij Nijgh en Van Ditmar Educatief

MENDONCK, A., *Tijd voor zorg*, VUBPress, Brussel, 1994

SALMI, A., *Lesgeven aan Fatima en Ahmed – Praktijkboek voor het werken met Marokkanen en Turken*, Uitgeverij Acco, 1999

SCHACHTSCHABEL, H., *Buitenbeentjes: Psychische stoornissen bij kinderen en adolescenten*, Uitgeverij Boom

SCHOUTEN, K., *Omgaan met ouderen: communicatie en begeleiding in de verzorgende beroepen*, Uitgeverij: Intro, Nijkerk, 1993

SEGAL, M., *De ontwikkeling van uw spelend kind bevorderen van geboorte tot 1 jaar*, Deltas, Aartselaar

SOCIAAL-ECONOMISCHE RAAD VAN VLAANDEREN, *Beroepsprofiel Verantwoordelijke Kinderopvang*, SERV, Brussel, 2002

STRUYVEN, K.e.a., *Groot worden: de ontwikkeling van baby tot adolescent. Handboek voor leerkrachten en opvoeders*, Lannoo Campus, Heverlee- Leuven, 2003

VAC KIND IN NOOD, *Kindermishandeling*, Uitgeverij Zonta International / Zonta Club Antwerpen

VANDENBROECK, M., *De Blik van de Yeti*, Uitgeverij SWP, Amsterdam, 1999

VANDENBROECK, M., *Familie. Een vormingspakket om te praten over gezinnen*, BIJVK-DECET, Gent, 2002

VAN MEENEN, Jan, *De politiek achter het gebaar. Als het lichaam spreekt*, Roularta Books nv, Roeselare, 2004

VAN MEER, K., *Elementaire sociale vaardigheden*, Kluwer, Diegem, 2000

Interactie toeleiding naar de social profit, STC Ronse

www.bijvjk.org

www.kindengezin

www.decet.org

www.vdko.be

www.swpbook.com

<http://www.sig-net.be/>

www.lichaamstaal.nl

<http://www.opvoedingsvragen.nl/leeftijdvrant/kleuter.htm>

<http://digi.kleuter.be/>

4 Taakcategorie zorgen voor woon- en leefklimaat

BLAIR, L., *Koken voor diabetici*, Veltman Uitgevers 2004

COMPEERS, J., *Voedingsleer*, Uitgeverij De Sikkel 1991

COSTAIN, *Glutenvrij koken*, Veltman Uitgevers ISBN 90-592-0227-9

DIE KEURE, *Warenwetgeving Digitaal* 2003

HUTTEN-GROOT, *Zorg voor de huishouding*, Bohn Stafleu Van Loghum 1998

HUYBRECHTS, L., *Huishoudkunde 1*, Uitgeverij De Boeck, Antwerpen, 2005

HUYBRECHTS, L., *Huishoudkunde 2*, Uitgeverij De Boeck, Antwerpen, 2005

HUYBRECHTS, L., *Huishoudkunde; Praktijk 1*, Uitgeverij De Boeck, Antwerpen, 2006

KOEGLER, L.A., *Voedingsleer en hygiëne*, SVH uitgeverij Zoetermeer, 1999

LYNAS, J., *Koken voor een gezond hart*, Veltman Uitgevers ISBN 90-592-0226-0

SPRUYT, e.a., *Voeding en diëten in de verzorging*, Van Mantgem & De Does, Leiden, 1998

Textiel en interieuzorg: naslagwerk huishoudkunde, Mechelen: Wolters Plantyn, 2005

VERHEY, G., *Zorg voor de huishouding*, Wolters-Noordhoff B.V. - 2003

De Belgische VMT, Nubel vzw Rijksadministratief centrum, Pachecolaan 19 B5 1010 Br

www.uitgeverij.deboeck

www.vig.be

www.gezondheid.be

www.cm.be

www.etitex.be

www.kindengezin.be

www.nubel.com

www.voedingscentrum.nl

www.FCBwijk.nl

5 Tijdschriften

- Nursing, uitgeverij Elsevier
- Plus magazine
- Gezondheidsbrief, uitgeverij Biblio
- Tijdschrift voor verzorgenden, uitgeverij Elsevier, gezondheidszorg
- KIDDO magazine. Tijdschrift voor kinderopvang, VBJK, Gent
- Weliswaar
- Denkbeeld
- Vespera, Professioneel Tijdschrift voor de sector Seniorenzorg
- Handblad, driemaandelijks tijdschrift van het Vlaams Fonds voor Sociale Integratie

6 Brochures

- Jongeren hoeven niet alles te slikken. G.V.O.- Christelijke. Mutualiteiten...
- VBJK: Kinderopvang. Werkmap voor Kinderdagverblijven
- SIG (Stichting integratie gehandicapten vzw): Als spreken niet vanzelfsprekend is
info@sig-net.be
- Brochures uitgegeven door de respectievelijke ziekenfondsen

CD-roms

- Ergonomie: kinderlijk eenvoudig, FCB Utrecht

7 Nuttige adressen

- Elektronische sociale kaart, Vormingscentrum voor de begeleiding van het Jonge Kind, Raas Van Gaverestraat 67a, 9000Gent (09/232.47.35, e-mail: bibliotheek@bijvk.be)

In verband met leerdidactiek in het BSO:

HEIJNE, R, *Zelfstandig studeren in probleemgestuurd onderwijs*, Bohn Stafleu van Loghum, Houten, 2005

VAN DER HOEVEN, J, *Leercoaching in het beroepsonderwijs. Begeleider/Deelnemer. Een kapstok voor competentiegericht leren en ontwikkelen*, Bohn Stafleu van Loghum, Houten, 2005

ISBN 90 313 4486 9